

HEINAL OSWIATOWY

NR 2/200
2021

Miesięcznik Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli

www.mcdn.edu.pl

Ukazuje się od 1992 r.

ISSN 1233-7609

Edukacja zdalna

Od redakcji 3

Zagadnienia oświatowo-edukacyjne

Kamila Witerska

Metoda projektów w edukacji zdalnej 3

Danuta Sterna

Jak ułatwić uczniom zdalne uczenie się? 8

Aldona Kruk, Marzena Sula-Matuszkiewicz

Blisko czytelnika, ale... z dystansem 10

Jolanta Obrzut

Koło Sądeckie Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego
działa już 10 lat 12

Maria Michłowicz

Szkolenie na odległość 13

Z perspektywy doradcy

Tomasz Dudek

WF ONLINE czyli aktywnie i zdrowo, ale na odległość 18

Z naszych doświadczeń – przykłady dobrej praktyki

Zygmunt Fryczek

„Dyrektor kreatywny i przywódca” w okresie epidemii COVID-19 21

Marta Szałach

„Złota Piątka”, czyli kilka prostych rzeczy, które w edukacji mają MOC! 24

Scenariusze zajęć

Beata Jagła

Dźwięki wokół nas – scenariusz zajęć edukacji wczesnoszkolnej 27

Dominika Miśkowiec

Świtezianka na gałęzi logicznej złożonej 29

Wspomnienie

Elżbieta Brycka

Pożegnanie śp. Pana Profesora Czesława Banacha 32

Informacje i komunikaty

Współpraca Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie
z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli 35

Okładka: Nauczycielka Zespołu Szkół nr 1 w Olkuszu, fot. M. Grewenda

Wydawca:

Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli

Rada Wydawnicza:

dr Łukasz Cieślak (przewodniczący, dyrektor MCDN), Małgorzata Dutka-Mucha, Zygmunt Fryczek, Barbara Ledwoń, Ewa Sojat

Rada Redakcyjna:

prof. dr hab. Stanisław Palka (przewodniczący) – UJ, dr hab. Krystyna Ablewicz prof. UJ, dr hab. Władysław Błasiak prof. UP, SWPW, Lech Gawryłow – OKE w Krakowie, dr Krzysztof Gerc – UJ, dr hab. Jolanta Karbowiczek prof. Ignatianum, dr Iwona Ocetkiewicz – UP, dr hab. Teresa Olearczyk prof. KA, prof. dr hab. Marian Śnieżyński – UPJP2

Redaguje zespół w składzie:

Daria Grodzka (redaktor naczelna), dr hab. Małgorzata Kaliszewska prof. UJK, Joanna Peter (OKE w Krakowie), Marzena Sula-Matuszkiewicz (PBW w Krakowie), Halina Wesołowska (wicedyrektor MCDN), Sylwester Kopeć (sekretarz redakcji) oraz zespół nauczycieli konsultantów MCDN: dr Ilona Dudzik-Garstka, dr Małgorzata Jaśko, Mariola Kozak, Wojciech Papaj

Redaktor naczelna:

Daria Grodzka
tel.: (12) 61 71 111; fax: (12) 623 77 41
d.grodzka@mcdn.edu.pl

Adres redakcji:

Redakcja „Hejnału Oświatowego”
ul. Lubelska 23 (MCDN)
30-003 Kraków
tel.: 12 61 71 111; fax: 12 623 77 41
<http://hejnaloswiatowy.mcdn.edu.pl/>

Opracowanie materiałów i korekta:

Anna Róża Płatek

Warunki przyjmowania materiałów:

Materiały do publikacji należy przesłać na adres redaktor naczelnej: d.grodzka@mcdn.edu.pl

Tekst: o objętości do 10 tys. znaków ze spacjami, format Word for Windows, czcionka Calibri; rozmiar czcionki 11; odstęp wiersza pojedynczy; wymagany tytuł i krótkie wprowadzenie – lead; krótka informacja o autorze; przypisy i bibliografia zamieszczone pod tekstem.

Redakcja zastrzega sobie prawo do adiustacji i dokonywania zmian formalnych w artykułach. Redakcja nie zwraca nadesłanych materiałów oraz zastrzega sobie odmowę publikacji materiału bez podania przyczyny.

Przedruk materiałów publikowanych w „Hejnale Oświatowym” bez zgody wydawcy jest zabroniony. Zakaz nie dotyczy cytowania publikacji z powołaniem na źródło.

Czasopismo ukazuje się w wersji papierowej (wersja pierwotna) oraz on-line.

Nakład 1000 egzemplarzy

Skład i druk: Digital Art Studio Gała Przemysław

ISSN 1233-7609

Szanowni Czytelnicy

W 200. numerze „Hejnału Oświatowego” dużo miejsca zajmują zagadnienia związane z edukacją zdalną. Polska szkoła w wersji online stała się faktem, warto więc dzielić się swoimi doświadczeniami i pomysłami w tym zakresie. Zapraszam Państwa do lektury tekstu dotyczącego zastosowania metody projektów w edukacji na odległość. Autorka przedstawia kolejne etapy planowania i realizacji projektu edukacyjnego, narzędzia TIK wspierające w planowaniu projektu, a także wskazuje korzyści wynikające ze stosowania metody projektów w edukacji zdalnej. Polecam również artykuł o tym, jak ułatwić uczniom zdalne uczenie się, które jest nowe zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów, oraz tekst prezentujący realizację zajęć z wychowania fizycznego w czasie zdalnym. Autorki kolejnego artykułu zwracają uwagę, że w wyniku zastosowania nowych technologii biblioteki z „miejsc zamkniętych, ograniczonych dla osób wybranych” stały się miejscami szeroko otwartymi dla wszystkich czytelników. Wiele działań podejmowanych przez te instytucje sprawia, że w ich przedsięwzięciach biorą udział osoby, które wcześniej rzadko do bibliotek zaglądały.

Ponadto w numerze znajdują Państwo scenariusze zajęć, w tym jeden do wykorzystania na lekcji języka polskiego, zawierający ogólne informacje na temat narzędzi TOC i zalety wykorzystania gałęzi logicznej (prostej i złożonej). Polecam do przeczytania artykuł o budowaniu pozytywnych relacji w klasie, czyli o zastosowaniu tajemniczej „Złotej Piątki”. Zapraszam do lektury

Daria Grodzka
redaktor naczelna
miesięcznika
„Hejnał Oświatowy”

Metoda projektów w edukacji zdalnej

dr Kamila Witerska

Jednym z podstawowych problemów, które pojawiają się w dyskusjach nad edukacją zdalną, jest nadmierna ilość czasu, którą dzieci spędzają przed ekranem komputera. Metoda projektów jest jedną z metod, które pozwalają na realizację kształcenia na odległość w oderwaniu od ekranu i krzesła.

Metoda projektów nie jest wyłącznie metodą projektowania. Słusznie nazywana jest niekiedy „uczeniem się poprzez realizowanie projektów” (Szymański, 2010), ponieważ nie chodzi w niej o zaprojektowanie, ale o „zrealizowanie zaprojektowanego”. Działanie uczniów i wykonanie w efekcie tego działania jakiegoś przedmiotu lub przedsięwzięcia stanowi o istocie metody. Metoda projektów polega na tym, że zespół uczniów samodzielnie inicjuje, planuje i wykonuje pewne przedsięwzięcie oraz ocenia jego wykonanie (Szymański, 2010). Gdyby powyższą definicję zapisać nieco inaczej, wyglądałaby następująco:

Zespół uczniów samodzielnie

inicjuje

planuje

wykonuje

ocenia

pewne **przedsięwzięcie** oraz jego wykonanie.

Z powyższej graficznej formy definicji jasno wynika, że:

- metoda projektów jest metodą działania grupowego, zespołowego;
- polega na realizacji pewnego przedsięwzięcia;
- w idealnym projekcie to właśnie uczniowie przeprowadzają wszystkie jego fazy: inicjują,

planują, wykonują i oceniają realizację swoich działań; nauczyciel jest tutaj osobą wspierającą działania uczniów.

Metoda projektu charakteryzuje się tym, że uczeń zaangażowany jest w realizację określonego przedsięwzięcia od chwili jego zaplanowania aż do zakończenia i ewaluacji (Wiśniewska, 2013). Punktem wyjścia w metodzie projektów jest jakaś **sytuacja problemowa**, jakieś zamierzenie, podjęcie jakiejś inicjatywy, wytyczenie jakiegoś celu. Punktem dojścia jest szeroko rozumiany **produkt** (Szymański, 2010).

Zainicjowanie projektu – sytuacja problemowa

Projekty realizowane w ramach przedmiotów szkolnych muszą mieścić się w obszarze treści programowych. Dlatego w fazie zainicjowania projektu rolą nauczyciela jest stworzenie kontekstu treściowego dla sytuacji problemowej. Stworzenie kontekstu można zrealizować za pomocą różnorodnych metod aktywizujących uczniów, jak na przykład dyskusja, kula śnieżna, burza mózgów, burza pytań, praca z fotografią. W warunkach edukacji zdalnej szczególnie warta polecenia jest praca z fotografią, najlepiej przedstawiającą zjawisko niezwykle, tajemnicze, zagadkowe, fragment przedmiotu z zadaniem do odgadnięcia: Co to jest?

W Internecie istnieje wiele darmowych stron ze zdjęciami wysokiej jakości technicznej i artystycznej, zazwyczaj opartych na Creative Commons, na przykład Unsplash, Freepik, Pixabay. Wykorzystując fotografię do celów edukacyjnych, należy zawsze pamiętać o podaniu autora zdjęcia.

Frag. fot. K. Niewolny, <https://unsplash.com>

Można pokazać część jakiegoś przedmiotu, żeby zainteresować uczniów i wywołać dyskusję. Na przykład fragment skrzydła motyla jako inspirację do dyskusji na temat owadów, zwierząt, przystosowania się do warunków życia, ale też zagadnień mniej oczywistych, opierając się na skojarzeniach i wykorzystując fragment fotografii jako inspirację, np. gdyby to był makijaż, strój, krajobraz widziany z lotu ptaka itd.

Fot. K. Niewolny, <https://unsplash.com>

Dobrym zabiegiem jest dodanie do poszukiwanego obiektu słowa „dziwny”, dzięki czemu odnajdziemy w sieci fotografie przedstawiające ciekawe desygnaty interesującego nas zjawiska – niebieskie żaby, intrygującą architekturę itp.

Fot. Z. Spears, <https://unsplash.com>

Ciekawym pomysłem może być także zainteresowanie uczniów jakimś obiektem związanym z tematem lekcji pokazanym na fotografii w sposób nietypowy. Tak jak na przykład zdjęcie zegara na wieży Big Ben w Londynie, które pokazuje go od środka, z wnętrza budynku. Fotografia przedstawia inspekcję zegara umieszczonego na Big Benie w Londynie w 1920 roku. Może to być dla uczniów zagadka, test na spostrzegawczość i wstęp do dyskusji na temat Londynu, Anglii, zegarów, czasu,

architektury itd. (zob. <https://www.smartage.pl/big-ben-najsłynniejszy-zegar-na-swiecie/>).

Na etapie inicjowania projektu, szczególnie w sytuacji edukacji zdalnej, można też pracować z filmem jako punktem wyjścia do dyskusji i określania sytuacji problemowej. Na YouTube są dostępne krótkie filmy na każdy temat i dla każdej grupy odbiorców.

Dyskutowanie nad propozycjami realizacji projektu i opracowanie planu działania

Opracowując plan działania, istotne jest udzielenie sobie odpowiedzi:

1. Kto i za co będzie odpowiedzialny?
2. Jakie są terminy realizacji poszczególnych etapów?
3. Jakie mogą wystąpić problemy?
4. Jaki będzie produkt końcowy?

Krystyna Rau i Ewa Ziętkiewicz (2000) proponują przygotowanie na tym etapie instrukcji dla uczestników projektu. Instrukcja może zawierać takie elementy jak: temat i ogólne cele projektu, termin prezentacji i terminy konsultacji, określenie sposobu i czasu prezentacji oraz kryteria oceny projektu.

INSTRUKCJA (opracowywana przez nauczyciela)
• temat i ogólne cele projektu; • termin prezentacji oraz terminy konsultacji; • określenie sposobu i czasu prezentacji; • kryteria oceny projektu.

Dobrze jest opracować dla uczniów tego typu ramową instrukcję, a jeżeli projekt jest większym przedsięwzięciem, rozłożonym w czasie, wyznaczyć im zadanie pośrednie – przygotowanie planu projektu.

PLAN PROJEKTU (opracowywany przez uczniów)
• temat • cel • adresat projektu • harmonogram działań (z podziałem zadań i terminami realizacji) • przewidywane trudności i sposoby zapobiegania • przewidywany efekt projektu i sposób jego prezentacji.

Na wykonanie planu projektu należy wyznaczyć uczniom niezbyt odległy termin. Chodzi o to, żeby uczniowie jak najszybciej zaplanowali projekt i rozłożyli sobie kolejne zadania do realizacji w czasie, a także skonfrontowali ogólne zamierzenia z pytaniami typu: Jakie przewidujesz trud-

ności i w jaki sposób można im zapobiec?; Jakie przewidujesz efekty i jak je zaprezentujesz? Na tym etapie projektu uczniowie muszą określić efekt końcowy projektu – szeroko rozumiany produkt. Krystyna Rau i Ewa Ziętkiewicz (2000) biorąc pod uwagę właśnie produkt, czyli rezultat projektu, wyróżniają dwa rodzaje projektów:

1. projekty badawcze, które polegają na zebraniu i usystematyzowaniu informacji na dany temat. W tym przypadku produkt może mieć charakter eseju, wywiadu, rysunku, albumu, gry itp.;

2. projekty działania lokalnego, które polegają na podjęciu przez uczniów działania w środowisku lokalnym. W tym przypadku produktem jest np. uporządkowany plac zabaw, park, a w klasie zostaje zaprezentowane sprawozdanie z pracy nad projektem.

W planowaniu projektu uczniowie mogą używać różnorodnych narzędzi dostępnych w sieci, które wizualizują plan działań. Takim narzędziem jest na przykład Google Jamboard, narzędzie do tworzenia tablic, na których uczniowie mogą zapisywać notatki, „przyklepać” kolorowe karteczki, wklejać zdjęcia itp.

„Jam” – tablica utworzona przez uczennice liceum do projektu „Zielona szkoła” na platformie projektów społecznych *Zwolnieni z teorii*.

Wykonanie projektu

Na tym etapie uczniowie pracują samodzielnie nad realizacją projektu, a nauczyciel pełni rolę doradcy i koordynatora działań uczniów. Przy realizacji metody projektów w edukacji zdalnej, biorąc dodatkowo pod uwagę sytuację pandemii i związanych z nią obostrzeń, należy dostosować zakres działań uczniów do ich możliwości. Przedsięwzięcia i powstające w ich wyniku produkty muszą być możliwe do zrealizowania w aktualnej sytuacji.

Mogą to więc być różnego rodzaju działania, aktywności i produkty przeznaczone dla najbliższej rodziny ucznia, jak na przykład gry planszowe dla rodziny, potrawa, strój, album, kalendarz itd.

Z drugiej strony współczesny uczeń posługuje się z łatwością różnego rodzaju komunikatorami takimi jak Messenger, Instagram, Snapchat itp. Chociaż swoją część zadania wykonuje samodzielnie, w domu lub okolicy, to może ją skonfrontować z osobami zamieszkującymi różne zakątki świata. Może też zaplanować aktywność lub produkt przeznaczony dla osób w innym miejscu, dla określonej społeczności i po jego wykonaniu przesłać go pod wybrany adres. W takiej sytuacji ważne jest wybranie osoby, sposobu zebrania oraz przesłania efektu końcowego pod odpowiedni adres.

Istotne jest to, że także w tej fazie, a nie jedynie po ukończeniu projektu, może być oceniane działanie uczniów. Przedmiotem oceny jest bowiem nie tylko produkt końcowy, ale także praca ucznia włożona w realizację projektu. Dlatego ważne jest takie zaplanowanie pracy, żeby każdy uczeń ponosił indywidualną odpowiedzialność za określoną część pracy nad projektem. Można także poddać ocenie aktywność uczniów dotyczącą konsultacji z nauczycielem.

Rau i Ziętkiewicz (2000) podkreślają znaczenie samooceny w trakcie trwania projektu, w której mogą być pomocne takie pytania, jak:

1. Czy realizujemy przyjęte zadania w terminie?
2. Z którym zadaniem są największe trudności?
3. Co można zrobić, aby je pokonać?
4. Co należałoby usprawnić w naszej pracy?
5. Jak układa się współpraca w naszej grupie?
6. Czy wszyscy są w miarę równomiernie włączeni w pracę grupy?

Zakończenie projektu – prezentacja wyników pracy

W prezentacji wyników pracy istotny jest udział wszystkich członków grupy w przedstawieniu efektów pracy. Szymański (2010) podaje ponadto, że nawet jeżeli projekt nie zostanie zrealizowany, ważne jest przeanalizowanie całego procesu pracy nad nim i porównanie wyników z zamierzeniami. Prezentacja wyników pracy w rzeczywistości wirtualnej może przyjąć formę prezentacji, np. w programie Power Point lub też prezentacji realnych produktów podczas lekcji online.

Dlaczego metoda projektów – zalety metody projektów

Samodzielność ucznia jest podstawowym warunkiem realizacji metody projektów, ale też jej efektem. Agnieszka Mikina (2013) podaje również, na podstawie przeprowadzonych badań, że inne efekty pracy metodą projektów to:

- komunikatywność,
- aktywność i inicjatywa,
- zaangażowanie,
- elastyczność, czyli zdolność do reagowania na zmianę i chęć ciągłego uczenia się i doskonalenia.

Metoda projektów poza tym, że pozwala na samodzielną pracę dziecka w oderwaniu od ekranu komputera rozwija szereg ważnych umiejętności:

Umiejętność planowania

W metodzie projektów uczniowie planują realizację swojego przedsięwzięcia. Umiejętność planowania jest niezwykle ważna w dzisiejszej rzeczywistości, w pracy zdalnej opartej w dużej części na samodzielnym działaniu, zadaniach i kalendarzu.

Elaboracja (dopracowanie)

Elaboracja, będąca jednym z czynników myślenia twórczego (Szmidt, 2013), polega na dopracowa-

Fot. A. de Richelieu, www.pexels.com

niu, doprowadzeniu do końca jakiegoś zamierzenia. Metoda projektów wymaga od uczniów realizacji zamierzonych działań i zaprezentowania ich rezultatów przed innymi osobami. Jest to ważna umiejętność, rozwijająca zdolność do efektywnej pracy, a jednocześnie dająca uczniom poczucie satysfakcji z własnych działań, co buduje ich poczucie własnej wartości i w dalszej kolejności przeciwdziała depresji.

Poczucie sprawczości

Dopracowanie i doprowadzenie do końca swojego zamierzenia buduje w konsekwencji poczucie sprawczości i nie jest to poczucie oparte na pochwałach, ale na dowodach – często namacalnych efektach projektu.

Kreatywność

Metoda projektów daje mnóstwo okazji do rozwijania kreatywności. Na wszystkich jej etapach, począwszy od planowania, poprzez realizację, a skończywszy na opracowaniu sposobu prezentacji efektów projektu, potrzebne jest twórcze myślenie.

Współpraca

I ostatnią, a być może najważniejszą w kontekście wymagań dzisiejszej rzeczywistości umiejętnością rozwijaną poprzez metodę projektów, jest umiejętność współpracy. W świecie, w którym każdym zamknięty jest w swojej „małej bańce”, metody kształcenia wymagające od uczniów nawiązania kontaktu stają się szczególnie cenne.

Metoda projektów jest przykładem metody wpisującej się w model edukacji performatywnej, zakładającej intencjonalne tworzenie siebie i świata w działaniu w interakcji społecznej. To taki model edukacji, który zakłada „tworzenie” siebie, a nie tylko planu na siebie. Ma opierać się na wytwarzaniu działań, nowych rozwiązań, nowych znaczeń i tworzeniu własnej tożsamości poprzez działanie.

Nauczyciele pracujący metodami performatywnymi pozwalają uczniom na doświadczanie siebie w rozmaitych sytuacjach społecznych i na improwizację wielu różnych zachowań, na aktywne i świadome budowanie swojej tożsamości i otaczającego świata w działaniu. Performatyw-

ność w szerokim rozumieniu i w dłuższej perspektywie oznacza tworzenie rzeczywistości, w której chcę żyć: szkoły, w której chcę się uczyć, pracy, związku, relacji oraz siebie – swojej tożsamości.

Słowa kluczowe: metoda projektów, edukacja zdalna.

Bibliografia:

- Mikina A.: *Doświadczenia i refleksje z wdrażania metody projektów w gimnazjach w innowacyjnym projekcie testującym „Rozwój zainteresowań uczniów gimnazjum drogą do kariery”*. [W:] A. Mikina, B. Zająć K. Rokoszewski, E. Dzielnicka: *Metoda projektów w praktyce edukacyjnej. Doświadczenia z projektu „Rozwój zainteresowań uczniów gimnazjum drogą do kariery”* (s. 5–38). Warszawa: ECORYS Polska Sp. z o.o., 2013.
- Rau K., Ziętkiewicz E.: *Jak aktywizować uczniów. „Burza mózgów” i inne techniki w edukacji*. Poznań: Oficyna Wydawnicza G&P, 2000.
- Szmidt K.: *Pedagogika twórczości*. Sopot: GWP, 2013.
- Szymański M. S.: *O metodzie projektów*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie ŻAK, 2010.
- Wiśniewska E.: *Projekt jako metoda edukacyjna w teorii i praktyce kształcenia elementarnego*. Płock: Wydawnictwo Państwowej Wyższej Szkoły Zawodowej w Płocku, 2013.
- Zająć B., Rokoszewski K.: *Metoda projektów w perspektywie uczestników i realizatorów projektu – kierunki rozwoju*. [W:] A. Mikina, B. Zająć, K. Rokoszewski, E. Dzielnicka, *Metoda projektów w praktyce edukacyjnej. Doświadczenia z projektu „Rozwój zainteresowań uczniów gimnazjum drogą do kariery”*. Warszawa: ECORYS Polska Sp. z o.o., 2013.

* * *

Dr Kamila Witerska – adiunkt Wydziału Pedagogiki i Psychologii Akademii Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi. Stopień doktora nauk humanistycznych w zakresie pedagogiki uzyskała na Wydziale Pedagogicznym Uniwersytetu Warszawskiego. Interesuje się dramą, stymulowaniem motywacji i kreatywnego myślenia oraz wspieraniem rozwoju. Autorka koncepcji edukacji performatywnej. Ma 20-letnie doświadczenie w pracy dramą z dziećmi, młodzieżą i osobami dorosłymi. Autorka licznych publikacji dotyczących dramy i innych metod mieszczących się w modelu edukacji performatywnej. Najnowsza publikacja to *Drama procesualna w pracy z dziećmi w przedszkolu i klasach I–III* (2020).

Jak ułatwić uczniom zdalne uczenie się?

Danuta Sterna

Nauczanie zdalne jest nowe zarówno dla nauczycieli, jak i dla uczniów. Nie każdemu łatwo się w nim odnaleźć.

Kilka trudności: niewłączone kamery, niejasne polecenia, brak kryteriów sukcesu, za mało pracy zespołowej, czas na zadawanie pytań, praca w parach, modelowanie przez nauczyciela, udzielanie pomocy, notatki z lekcji i ocenianie. Oto propozycje, jak im zaradzić:

Kamera

Można zaobserwować, że niektórzy uczniowie niechętnie włączają kamery. Okazuje się, że uczestnicy zajęć są skłonniejsi włączyć kamerki, gdy pracują w małej grupie. Można stopniowo przyzwyczajać uczniów do włączonych kamer, rozpoczynając od pracy w małych grupach.

Polecenie

Polecenia do zadań podawane online nie są tak samo jasne jak w rzeczywistości. Dlatego warto:

- dać uczniom czas na zrozumienie polecenia;
- sprawdzić zrozumienie;
- upewnić się, czy uczniowie są w stanie polecenie wykonać.

Fot. K. Grabowska, www.pexels.com

Kryteria sukcesu

Kryteria sukcesu są pożądane we wszystkich warunkach. Kryteria sukcesu to wskazanie uczniom – po czym poznamy, że osiągnęliśmy to, co zamierzaliśmy lub że wykonaliśmy pracę dobrze. Kryteria można podać w formie listy do sprawdzenia lub przedstawiając uczniom dobrze wykonaną pracę (wzorzec).

Więcej pracy zespołowej

Nauczanie zdalne jest nauczaniem w izolacji. Uczniom potrzebna jest współpraca. Warto polecać im pracę w parach lub małych grupach. Przy takiej pracy zmniejsza się stres, gdyż odpowiedzialność rozkłada się na członków grupy. Oprócz tego w pracy w grupie uczniowie uczą się od siebie wzajemnie. Prezentacje prac grup można zamieszczać w „chmurze” lub kolejno udostępniać na ekranie. Uczniowie mogą pracować w zmieniających grupach lub być przypisani do grup, np. na cały dzień. Praca w grupach podczas lekcji zdalnej nie powinna być za długa – przyjęło się, że ta forma pracy optymalnie powinna trwać 10 minut. Po upływie wskazanego czasu warto spotkać się całą klasą, aby omówić postępy prac. Niektóre platformy mają funkcję pozwalającą na odwiedzanie przez nauczyciela grup. Na pewno jest ona bardzo użyteczna.

Pytania

Nauczanie zdalne daje większą możliwość zadawania pytań przez uczniów. Można do tego używać funkcji czatu lub reakcji. Na pytanie może odpowiadać nauczyciel lub uczeń, który chce się podzielić odpowiedzią. Ważne jest, aby uczniów zachęcić do zadawania pytań zarówno o to, czego nie rozumieją, jak i tych, które wykraczają poza

Fot. A. Neel, www.pexels.com

program lekcji. Jeśli pytanie jest ważne i wymaga przedyskutowania, to można dać uczniom chwilę na rozmowę w parach i poszukiwanie odpowiedzi. Takie podejście do problemu angażuje uczniów w proces uczenia się.

Rozmowy w parach

Uczniom w czasie izolacji potrzebny jest kontakt z rówieśnikami. Można organizować rozmowy w parach, by przedyskutować problem, uczyć się wzajemnie, poszukiwać dowodów i uzasadniać rozumowania. Dzięki takim rozmowom uczniowie uczą się dyskusji przebiegającej w dobrej i pełnej szacunku atmosferze.

Modelowanie

Często uczniowie nie wiedzą, od czego zacząć rozwiązywanie problemu. W klasie szkolnej nauczyciel może dać uczniom wskazówki, w zdalnym nauczaniu nauczyciel nie wie, czy i jaką trudność mają uczniowie. Czasami przydaje się modelowanie – nauczyciel pokazuje, jak można rozwiązać problem, a potem poleca uczniom rozwiązać podobny. Dzięki modelowaniu nauczyciel może nauczyć uczniów używania prawidłowych terminów naukowych.

Pomoc

Na uczenie się uczniów duży wpływ ma możliwość poproszenia o pomoc. W szkole przeważnie

nie stwarza się ku temu wielu okazji. W nauczaniu zdalnym bez tej możliwości możemy nie móc iść dalej. Trzeba przekonać uczniów, że mogą o nią prosić zarówno na forum klasy, jak i w indywidualnym kontakcie. Możemy wykorzystać uczniów do pomocy koleżeńskiej. Jeśli widzimy, że ktoś wyraźnie gorzej sobie radzi niż inni i prosi o pomoc, można jej udzielić na indywidualnym czacie, telefonicznie lub na konsultacjach po lekcjach.

Notatki i refleksje

W rzeczywistości szkolnej uczniowie zwykle prowadzą zeszyty papierowe. W nauczaniu zdalnym wymaga to zmiany technicznej. Uczeń potrzebuje miejsca na przechowywanie swoich notatek, pomocnych materiałów, wskazówek nauczyciela. Zdalnie można to rozwiązać, proponując uczniom prowadzenie OK [Ocenianie Kształtujące – przyp. red.] zeszytów wirtualnych lub rzeczywistych. Nauczyciel może zachęcić uczniów do prowadzenia wspólnego zeszytu z podziałem na indywidualne miejsca na notatki uczniów. Wtedy część wpisów do zeszytu może być wykonana przez nauczyciela, a część przez uczniów. Zaletą zeszytów, do których dostęp mają wszyscy uczniowie, jest możliwość poznania refleksji i podsumowań innych uczniów.

Brak oceniania stopniami

Ocenianie stopniami utrudnia proces nauki. Uczniowie koncentrują się wówczas na stopniach, a nie na procesie uczenia się. Jeśli uczniowie wiedzą, że podczas lekcji nauczyciel nie będzie stawiał stopni, to chętniej zadają pytania, proszą o pomoc i podejmują wyzwania.

Słowa kluczowe: zdalne nauczanie.

* * *

Danuta Sterna – matematyczka, pracownica naukowo-dydaktyczna Politechniki Warszawskiej (1974–1986), od 1990 roku nauczycielka matematyki w szkołach publicznych i niepublicznych, autorka publikacji dla nauczycieli i materiałów metodycznych, trenerka programu Szkoła Ucząca Się, kierowniczką Akademii SUS prowadzącej szkolenia dla nauczycieli, autorka książki *Ocenianie kształtujące w praktyce*.

Blisko czytelnika, ale... z dystansem

Aldona Kruk
Marzena Sula-Matuszkiewicz

Mijający rok spowodował, że biblioteki już na stałe będą wykorzystywać nowe technologie w promocji swojej oferty i obok działalności offline częściej będą działać online. Ten trudny rok spowodował, że nauczyciele bibliotekarze odnaleźli się w świecie nowych technologii i wykorzystali je w swojej pracy.

Jednym z głównych zadań biblioteki jest popularyzacja i udostępnianie zbiorów czytelnikom oraz promowanie i wspieranie rozwoju czytelnictwa. Zadania te w okresie ograniczonej działalności (i czasowych zamknięć) zostały mocno okrojone w „realu”. Przed bibliotekami pojawiło się nowe zadanie – jak popularyzować i promować czytelnictwo online? Jak w Internecie zaprezentować swoje zbiory (zgodnie z prawem), aby w przyszłości po zakończeniu pandemii skorzystali z nich czytelnicy? Jak wykorzystać różne aplikacje do promocji?

Jedną z możliwości jest zorganizowanie wirtualnej ekspozycji w oparciu o własne zbiory. W PBW Filii w Nowej Hucie przygotowano wystawę na temat polskich ilustratorów. Polscy ilustratorzy od wielu lat osiągalni duże sukcesy zarówno w kraju, jak i na arenie międzynarodowej. W bibliotece znajdują się książki z ilustracjami autorów tworzących w latach 60. i 70., dlatego postanowiliśmy pokazać je naszym czytelnikom. Jako że trudno było zorganizować podobną ekspozycję w bibliotece i jej odbiór przez czytelników byłby mocno ograniczony, powstał pomysł przygotowania wystawy online.

Do stworzenia wirtualnej ekspozycji „Polska Szkoła Ilustracji” wykorzystano aplikację Adobe Spark. Jest to aplikacja do tworzenia grafik na różne platformy, filmów i prezentacji, ale daje ona też możliwość przygotowania ciekawej wystawy. Zaprezentowano na niej sylwetki 9 twórców (każdy z ilustratorów przedstawiony jest na osobnej podstronie) wchodzących w skład grupy znanej pod nazwą „Polska Szkoła Ilustracji”: Bohdana Butenki, Janusza Grabiańskiego, Zbigniewa Rychlickiego, Olgi Siemaszko, Janusza Stannego, Andrzeja Strumiłło, Jana Marcina Szancera, Józefa Wilkonía oraz Zdzisława Witwickiego. Oprócz życiorysów i opisu

działalności na stronie zamieszczono zeskanowane ilustracje z książek, które znajdują się w zbiorach biblioteki. Aplikację wykorzystano również do przygotowania wystawy pokonkursowej złożonej z 23 prac nadesłanych do Filii na VI Konkurs Filialny „Jan Paweł II – Polak, Papież, Człowiek. Historia ukryta w lapbooku”.

Nowa rzeczywistość, w której zamiast spotkań stacjonarnych zaistniała konieczność organizacji spotkań wirtualnych, była trudna dla wszystkich – zarówno dla nauczycieli bibliotekarzy, jak i czytelników. Wszyscy wzajemnie pomagali sobie w radzeniu sobie z nowymi wyzwaniami, np. w opanowaniu narzędzi do zdalnej komunikacji online za pomocą Zoom, Teams, Classroom, Click-Meeting itp. Dla bibliotek priorytetem stało się poszerzenie oferty i uczynienie ze swojej siedziby miejscem edukacji cyfrowej. Ponadto biblioteki postawiły za cel wsparcie innych – począwszy od czytelników, szukających różnych informacji, po wsparcie nauczycieli i uczniów w edukacji zdalnej.

Filia PBW w Nowej Hucie opracowała materiały dydaktyczne promujące wychowanie patriotyczne z okazji Dnia Niepodległości oraz edukację literacką w szkole podstawowej. „Świętuj Wolność w izolacji” to scenariusz zajęć dydaktycznych przygotowany z myślą o obchodach 102. rocznicy odzyskania niepodległości Polski, która przypadła w okresie obostrzeń związanych z pandemią, co wiązało się z ograniczeniami w świętowaniu rocznicy. Opracowany scenariusz zajęć dla uczniów oparty jest na aplikacjach komputerowych atrakcyjnych dla dzieci: Wordwall i LearningApps. Uczniowie mogli zapoznać się z historią Kadrówki po obejrzeniu fragmentu filmu edukacyjnego i archiwalnych zdjęć z okresu I wojny światowej oraz

sprawdzić stopień zrozumienia informacji podanych w materiale filmowym. Odbudowa państwa polskiego dokonała się dzięki ofercie i wysiłkowi wielu Polaków, którym należy się nasza pamięć. Utrwaleniu wizerunku naszych bohaterów narodowych – J. Piłsudskiego, T. Kasprzyckiego, W. Beliney-Prażmowskiego – służyło kolejne zadanie „labirynt”, w którym uczniowie ćwiczyli umiejętność kojarzenia postaci z ich rolą w walce o niepodległość, aby wraz z tymi bohaterami przejść wirtualnie trasę I Kompanii Kadrowej.

Promocji czytelnictwa służyły materiały dydaktyczne, których celem było zachęcenie uczniów do lektury *Dzieci z Bullerbyn* oraz legend. Święta Bożego Narodzenia stały się okazją do poznania rodzimych i szwedzkich tradycji świątecznych oraz inspiracją do przeczytania fragmentu lektury, w której bohaterka powieści dla dzieci opowiada o zwyczajach bożonarodzeniowych w Bullerbyn. Uczniowie, rozwiązując zadania interaktywne, uczyli się dostrzegać różnice kulturowe w zwyczajach opisanych przez Astrid Lindgren i tych kultywowanych w swoim rodzinnym domu.

Wzmocnienie koncentracji młodych ludzi jest istotne dla poprawy pamięci i rozwoju zdolności logicznego myślenia. Atrakcyjną formą ćwiczenia skupiania uwagi jest układanie puzzli, a w wersji internetowej może też stać się świetną zabawą. Okazję do wirtualnej pożytecznej zabawy stwarza aplikacja Jigsaw Planet. Układając puzzle prezentujące symbole lub znane obiekty polskich miast w połączeniu z lekturą fragmentów legend, uczniowie odgadywali nazwy miast i tytuły legend. Opisane zadanie może stać się przyjemnym doświadczeniem edukacyjnym i inspiracją do przeczytania innych utworów literackich z tego gatunku. Utrwaleniu wiedzy uczniów o cechach charakterystycznych utworów literackich o konwencji baśniowej lub legendy służyło zadanie interaktywne „Baśń czy legenda” w aplikacji LearningApps. Proponowane formy aktywności edukacyjnej cieszyły się dużym zainteresowaniem ze strony środowiska oświatowego. Zapewne to połączenie nauki z atrakcyjną dla dzieci formą zabawy zachęciło ponad 1300 uczniów do udziału w przygotowanych zajęciach.

Wystawy, materiały edukacyjne oraz zestawienia bibliograficzne dostępne są na stronie biblioteki: <http://pedagogicznanowahuta.pl/>. Poruszanie się w obszarze edukacji internetowej oraz korzystanie

z platform i aplikacji to szczególne wyzwanie ostatnich miesięcy. Z jednej strony jest to konieczność, z drugiej – sytuacja niepożądana, ponieważ sprzyja alienacji. Dlatego też w tym trudnym okresie ważne jest poczucie bycia wsparciem dla innych, ale również przekonanie, że nauczyciele otrzymają wsparcie w ośrodkach doskonalenia nauczycieli i bibliotekach pedagogicznych.

W naszej bibliotece czytelnikom umożliwiono za pomocą specjalnych kodów dostęp do naukowych publikacji w wersji elektronicznej za pośrednictwem serwisu IBUK LIBRA, wskazywano bezpłatne zasoby e-booków i audiobooków. U uruchomiono także bezpłatną usługę skanowania artykułów z czasopism oraz fragmentów książek znajdujących się w zbiorach biblioteki (zamówione materiały mogły być wykorzystane wyłącznie w celach niekomercyjnych).

Wydaje się, że mijający rok spowodował, że biblioteki już na stałe będą wykorzystywać możliwości nowych technologii i promocji w Internecie. Pojawia się myśl, że biblioteki obok działalności offline, na miejscu, coraz częściej będą działać online. Mimo początkowych obaw ten trudny dla wszystkich rok spowodował, że bibliotekarze odnaleźli się w świecie nowych technologii i wykorzystali je w swojej pracy. Technologia spowodowała, że biblioteki z „miejsc zamkniętych, ograniczonych dla osób wybranych” stały się miejscami szeroko otwartymi dla wszystkich. Wielość działań podejmowanych przez biblioteki sprawiła, że w ich przedsięwzięciach brały udział osoby, które wcześniej rzadko do nich zaglądały.

Nie wolno jednak zapominać, że w pracy biblioteki ważną rolę odgrywają zaangażowani pracownicy, z ogromnym doświadczeniem, którzy potrafią się odnaleźć w każdej sytuacji i dla których nie ma nic niemożliwego. W powodzi wysypu mnóstwa działań online mogą oni być przewodnikami po tym wirtualnym oceanie informacji.

Słowa kluczowe: nauczanie zdalne, biblioteki pedagogiczne.

* * *

Aldona Kruk – kierownik filii Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowej Hucie. **Marzena Sula-Matuszkiewicz** – członek Zespołu Redakcyjnego „Hejnału Oświatowego”, nauczyciel bibliotekarz filii PBW w Nowej Hucie.

Koło Sądeckie Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego działa już 10 lat

Jolanta Obrzut

Artykuł przedstawia 10-letnią historię działalności Koła Sądeckiego Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego oraz pracę nauczycieli zrzeszonych w Kole.

Koło Sądeckie Polskiego Towarzystwa Biblioterapeutycznego było pierwszym kołem, które powstało na południu Polski w marcu 2010 roku z inicjatywy pracowników Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Nowym Sączu, przy wsparciu wiceprezes PTB dr Lidii Ippoldt.

Powstanie Koła było przypieczętowaniem wieloletniej współpracy szkół z PBW w zakresie biblioterapii. Polegała ona na prowadzeniu zajęć biblioterapeutycznych, szczególnie w klasach integracyjnych. Owocem tej działalności było wiele imprez i wystaw prac wykonanych przez dzieci. O zainteresowaniu biblioterapią w regionie sądeckim świadczyć mogą szkolenia organizowane przez PBW oraz uczestnictwo nauczycieli w kursach z zakresu biblioterapii.

Nauczyciele zrzeszeni w Kole na co dzień realizują zajęcia z elementami biblioterapii oraz popularyzują tę dziedzinę. Pracują w Gorlicach, Paszynie, Zakopanem, Limanowej, Krynicy i Nowym Sączu, gdzie poza prowadzonymi zajęciami biblioterapeutycznymi udzielana jest fachowa pomoc nauczycielom zainteresowanym tą tematyką, szczególnie w doborze lektur. W naszej bibliotece prowadzony jest punkt konsultacyjny. Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Nowym Sączu prowadzi od wielu lat zajęcia biblioterapeutyczne. Nasze działania kierujemy głównie do dzieci w wieku przedszkolnym i szkolnym, które borykają się z różnymi problemami psychologicznymi, wychowawczymi, społecznymi. Nasze zajęcia dotyczą radzenia sobie z emocjami, wspierają proces wychowawczy, uczą szacunku, tolerancji, uwrażliwiają na potrzeby innych ludzi. W naszych zbiorach mamy dużo książek na temat biblioterapii oraz teksty terapeutyczne dla dzieci w różnym wieku.

Przez te 10 lat dużo się działo: organizowaliśmy rokrocznie konferencje biblioterapeutyczne dla nauczycieli (do tej pory odbyło się 7 konferencji) i warsztaty, które cieszyły się dużym zainteresowaniem wśród nauczycieli zarówno przedszkoli, jak

i szkół podstawowych. Wraz z lokalnymi stowarzyszeniami tworzyliśmy projekty i programy biblioterapeutyczne finansowane z grantów (np. „Krąg czystych serc”, „Drogowskazy”). Wspólnie z PBW zorganizowano konkurs pt. „Tajemnica książki” (2011/2012) adresowany do uczniów szkół podstawowych powiatu nowosądeckiego, co zaowocowało zbiorem książek wykonanych różnymi technikami przez dzieci.

Koło Sądeckie PTB jest również organizatorem Festiwalu Bajek „Książkowe Moliki” – jest to teatralna forma wykorzystania tekstów literackich. Festiwal cieszy się dużym zainteresowaniem wśród dzieci przedszkolnych i szkoły podstawowej Nowego Sącza i okolic, ponieważ mają okazję zaprezentować się na scenie i poczuć się jak prawdziwi aktorzy. Uczestniczymy w akcjach promujących czytelnictwo. Wydajemy także Biuletyn Informacyjny zawierający scenariusze, teksty bajek, których autorami są członkowie naszego Koła, jak również informacje o nowościach wydawniczych z zakresu biblioterapii, które posiadamy w naszych zbiorach. Propagujemy nasze działania na łamach lokalnej prasy oraz bierzemy czynny udział w konferencjach organizowanych przez inne placówki.

Niestety pandemia koronawirusa nie pozwala nam prowadzić działań biblioterapeutycznych i co jakiś czas zamyka nas w domach, pozbawiając kontaktu z naszymi podopiecznymi. Musimy to przetrwać, aby wrócić z nowymi pomysłami zajęć i zabaw dla dzieci. Wszystkim członkom Koła życzę sukcesów w pracy terapeutycznej i wiele, wiele uśmiechu na co dzień.

Słowa kluczowe: Koło Sądeckie PTB.

* * *

Jolanta Obrzut – nauczyciel dyplomowany, pracownik PBW w Nowym Sączu, prezes Koła Sądeckiego PTB.

Szkolenie na odległość

Maria Michłowicz

Artykuł dotyczy zdalnych kursów dla nauczycieli przygotowujących się do egzaminowania egzaminu ósmoklasisty.

Szkolenie bezpośrednio przewodniczących zespołów egzaminatorów i egzaminatorów oceniających prace ósmoklasistów z języka polskiego, które odbywa się w ramach przygotowania do kolejnej sesji egzaminacyjnej, co roku uzupełniane jest szkoleniem na odległość. W sesji egzaminacyjnej 2019/2020 (naznaczonej szczególną sytuacją pandemiczną) szkolenie na odległość realizowane przez Okręgową Komisję Egzaminacyjną w Krakowie miało szerszy zakres. Głównym celem było przygotowanie przewodniczących zespołów egzaminatorów i drugich egzaminatorów do prowadzenia szkoleń stacjonarnych, których uczestnikami byli egzaminatorzy oceniający w bieżącej sesji prace z języka polskiego.

W kontekście celów szkolenia wyraźnie zaakcentowano trzy obszary działań. Pierwszy istotny obszar odnosił się do zagadnień szkoleniowych i tu należy wymienić udostępnienie kursu za pomocą platformy Moodle bądź zastosowanie po raz pierwszy w kontakcie z egzaminatorami systemu konferencji internetowych Big Blue Button¹, a także – w obszarze drugim – przygotowanie przez przewodniczących szkolenia stacjonarnego wzmacniającego oddziaływanie szkolenia online dla egzaminatorów. Trzeci obszar dotyczył możliwości poszerzenia zastosowanych rozwiązań w następnych sesjach egzaminacyjnych. Należy podkreślić, że wskazane cele przygotowanych szkoleń uzupełniały się wzajemnie, co pozwoliło nam spojrzeć na poszczególne zagadnienia z różnych perspektyw i dało pełniejszy obraz analizowanego zjawiska.

W niniejszym artykule ujmuję zagadnienia z punktu widzenia pierwszego obszaru, czyli szkolenia na odległość przewodniczących, drugich egzaminatorów i egzaminatorów.

Szkolenie obejmowało dwa etapy. Pierwszy etap trwał od marca do połowy czerwca 2020 roku. Obejmował on pracę przygotowawczą za

pośrednictwem platformy Moodle. Natomiast po 17 czerwca roku rozpoczął się kolejny etap, tj. praca z arkuszem i zasadami oceniania². Propozycja tematyki kursu została skierowana do konkretnych odbiorców, doświadczonych praktyków. Szkolenie za pomocą systemu BBB kierowane było przede wszystkim do przewodniczących i drugich egzaminatorów zespołów egzaminatorów. Uczestnikami równoległego kursu na platformie Moodle byli również egzaminatorzy, którzy zadeklarowali pracę w bieżącej sesji egzaminacyjnej. Wszyscy szkoleni przewodniczący i drudzy egzaminatorzy mieli doświadczenie w zakresie oceniania odpowiedzi uczniowskich w tradycyjnym ocenianiu.

W kursie „Ocenianie 2020” z egzaminu ósmoklasisty z języka polskiego uczestniczyło (poza koordynatorem egzaminu) 126 osób. Kurs na odległość spotkał się z aprobatą. Akceptacja przejawiała się w aktywności na platformie konferencyjnej BBB oraz zaangażowaniu uczestników w trakcie realizacji obowiązkowych zadań.

Moodle – „Ocenianie 2020”

Kształcenie na odległość obejmowało osiem tematów dotyczących wybranych zagadnień organizacyjnych i merytorycznych z obszaru kultury oceniania.

W pierwszym bloku tematycznym ważną funkcję odgrywały spotkania przez system BBB, dzięki któremu można było nawiązać kontakt z uczestnikami kursu i oswoić ich z technicznymi kwestiami. Celem systematycznych spotkań była integracja uczestników kursu. Istotne znaczenie miało uruchomienie kolejnego bloku tematycznego dotyczącego zasad formalnych. Dzięki podziałowi na bloki tematyczne uczestnicy kursu zostali wprowadzeni w kwestie związane z obszarem organizacyjnym.

Drugi blok miał przygotować uczestników do technicznego użytkowania serwisu, za pomocą którego kursant aktywizował się podczas szkolenia. Do dyspozycji prowadzącego przez cały czas trwania kursu była tablica ogłoszeń, na której ukazywały się ważne dla uczestników informacje. Kurs na odległość zawierał również elementy samokształcenia. Osoby biorące udział w kursie mogły poszerzyć zakres wiadomości o wybrane tematy dzięki dodatkowym materiałom³. Po 16 czerwca 2020 roku pojawiały się kolejne materiały i tematy. Ich wykaz oraz zainicjowane wraz z nimi formy kształcenia prezentuje tabela 1 (poniżej).

Jak zaprezentowano w tabeli 1., kurs na odległość charakteryzował się różnorodnością treści i formy. Jego uczestnicy mieli okazję zmierzyć się z modułem organizacyjnym, pracą z kartą odpowiedzi i quizami online. Dodatkowo musieli uczestniczyć w głosowaniach oraz testach diagnostycznych, raportach łączących się z wyrażaniem opinii, samooceną oraz przekazywaniem informacji na temat własnego doświadczenia.

Istotnym elementem kursu na odległość wydaje się również kształtowanie poczucia współodpowiedzialności za przyszłą formę szkoleń. Zakres wymagań, tematyka dyskusji, sposób sformułowania odpowiedzi mogą stać się inspiracją do opracowania materiałów szkoleniowych, kiedy szkolenia na platformie Moodle zostaną w pełni usystematyzowane.

Istotne wydaje się przywołanie w tym miejscu elementu przygotowującego uczestników kursu pod względem merytorycznym i praktycznym.

Udostępnienie materiałów ćwiczeniowych w module Quizy w swoich celach koncentrowało się przede wszystkim na umiejętności sprawnego posługiwania się materiałem egzaminacyjnym. Egzaminator powinien umieć zastosować zasady oceniania, a także podejmować trafne decyzje w trakcie oceniania zadań otwartych. Można stwierdzić, że było to podstawowe doświadczenie oswajania egzaminatorów z nową treścią (arkusz egzaminacyjny i zasady oceniania), a w konsekwencji z dobrym przygotowaniem do praktycznego oceniania rozwiązań uczniowskich. Pomocny i istotny okazał się wymóg utrwalenia nabytych wiadomości i umiejętności poprzez rozwiązanie quizów i wybranych materiałów szkoleniowych. Kwestia weryfikacji i informacji zwrotnej została podana w komunikacie po zamknięciu quizu.

Co dalej – hybrydowe szkolenia

Warto odnotować, że niezwykle cennym zjawiskiem było zintegrowanie uczestników kursu. Wyraźnie odczuwało się, iż osoby biorące udział w szkoleniu łączy wspólny cel. W uwagach przekazywanych do raportów zawarto komentarze dotyczące możliwości stwarzanych przez zastosowanie tej formuły oraz wyrażano aprobatę dla tego sposobu przygotowania do oceniania. Pojawiły się także wątpliwości i sugestie dotyczące szkolenia na odległość. Warto w tym miejscu przytoczyć wybrane wypowiedzi uczestników szkolenia na temat wartości samego uczestnictwa w realizacji projektu (s. 15).

Tabela 1. Wykaz bloków tematycznych oraz form kształcenia.

Temat bloku	Forum dyskusyjne	Materiały	Quiz (test)	Zadanie domowe
Organizacja	-	-	-	
System BBB	-	-		-
Arkusz 2020	-	-	-	
Zasady oceniania	-	-		-
Opowiadanie		-	-	-
Przemówienie		-	-	-
Karta odpowiedzi	-	-		-
Test diagnostyczny		-	-	

Pozytywny odbiór szkoleń online	Wątpliwości i sugestie w kontekście szkoleń online
1. W bieżącej sesji egzaminacyjnej egzaminatorzy mieli okazję szkolić się online, więc przystąpili do pracy w OKO, znając już wybrane zagadnienia organizacyjne oraz możliwe odpowiedzi uczniowskie, mając za sobą podjęte próby oceniania dłuższych wypowiedzi pisemnych. 2. Wszyscy egzaminatorzy rozumieją, że szkolenie na odległość jest doskonałą okazją do treningu i właściwego przygotowania się do bardzo intensywnej i odpowiedzialnej pracy w trakcie sprawdzania prac. 3. Egzaminatorzy mają głęboką motywację do udziału w szkoleniu na odległość. Stało się to już nawykiem, że w określonych miesiącach należy wykazać się aktywnością w szkoleniu na odległość. Szkolenie online, w związku z sytuacją pandemiczną zorganizowane bezpośrednio przed ocenianiem prac egzaminacyjnych, nie było więc nowością dla egzaminatorów, w związku z czym zostało przez nich dobrze odebrane. 4. Szkolenie online było ciekawym doświadczeniem, sprawdziło się, warto byłoby kontynuować je w takiej postaci jako przygotowanie do szkolenia bezpośredniego. 5. Szkolenie na odległość w sytuacji pandemicznej okazało się bardzo dobrym rozwiązaniem. Egzaminatorzy mogli w ten sposób sprawdzić swoje umiejętności w zakresie oceniania, przypomnieć sobie klasyfikację błędów. 6. Quizy dotyczące wypracowań wykonywane przed szkoleniem bezpośrednim są bardzo dobrym pomysłem, również w sytuacji niezwiązanej z pandemią. 7. W trakcie szkolenia online egzaminator ma możliwość zapoznania się z najnowszymi ustaleniami dotyczącymi zasad oceniania obowiązującymi w trwającej właśnie sesji egzaminacyjnej. Ważna jest także część praktyczna, w oparciu o konkretne rozwiązania uczniowskie ćwiczy, jak przyjęte założenia należy realizować w kolejnych dniach, gdy już samodzielnie przyjdzie mu zmierzyć się z wieloma różnymi wypowiedziami zapisanymi przez zdających.	1. Egzaminatorzy, uczestnicząc w szkoleniu na odległość, rozwijają swoje umiejętności w zakresie oceniania. Niemniej jednak niektórzy egzaminatorzy negatywnie oceniają e-szkolenie, uważają je za mało przydatne, dyskomfortem jest poprawa zadania skanowanego i przedstawionego na ekranie komputera. 2. Egzaminatorzy jednogłośnie opowiedzieli się za koniecznością przeprowadzania szkolenia bezpośredniego przed ocenianiem. Pełni ono ważną funkcję merytoryczną i organizacyjną, podnosi efekty pracy. 3. Szkolenie bezpośrednie jest niezwykle istotne. Bezpośredni kontakt, weryfikacja ustaleń, punktacji, przemyśleń to istotny element przygotowania. Pozwala też na przypomnienie spraw, które wydają się oczywiste, a jednak umknęły podczas samodzielnego przygotowania. To też czas na zaakcentowanie kluczowych elementów zapisów z zasad oceniania, przypomnienia, że to nie egzamin gimnazjalny, w związku z czym na wiele rzeczy musimy uważać (np. limity błędów i punktacja za ortografię). 4. Szkolenie w OKO odbyło się w innych warunkach niż zwykle – w sali gimnastycznej, z zachowaniem stosownych odległości. Z tego względu dominowały metody podawcze. Egzaminatorzy przyjęli zmianę pozytywnie, jednak my – PZE i DE – stwierdziliśmy, że skuteczniejsze było szkolenie prowadzone metodami ćwiczeniowymi. Egzaminatorzy w poprzednich latach lepiej przyswajali obowiązujące zasady oceny. 5. Szkolenie bezpośrednie daje możliwość dialogu, wymiany myśli, sprawdzenia stopnia sprawności posługiwania się kryteriami oceniania. Niemniej jednak dzięki różnym kanałom przekazywania informacji (szkolenie online) utrwała się ważne treści i staje się kluczem do oceny nietypowych rozwiązań uczniowskich. 6. Egzaminatorzy podkreślali rolę szkolenia bezpośredniego w OKO, podczas którego mają możliwość dopytania się o pewne kwestie, skonfrontowania swojego punktu widzenia z perspektywą innych egzaminatorów. 7. Podczas szkolenia stacjonarnego egzaminator konfrontuje z opinią innych swoją indywidualną ocenę. Dzieje się to w toku bezpośredniej wymiany zdań. Dzięki temu jego osąd zyskuje na obiektywizmie. To istotne z punktu widzenia postulowanej porównywalności wyników.

Fot. C. Bro, www.pexels.com

Szkolenia bezpośrednio poprzedzające ocenianie prac egzaminacyjnych są bardzo dobrym rozwiązaniem. Niemniej jednak tegoroczne doświadczenia pokazały, że szkolenia online mogą stanowić wprowadzenie i uzupełnienie przygotowań nie tylko do stacjonarnego szkolenia egzaminatorów już w ośrodkach oceniania, ale i do oceniania prac.

Egzaminatorzy nieprzerwanie się uczą, szczególnie przed przystąpieniem do wypełniania powierzonych im obowiązków w każdej nowej sesji egzaminacyjnej. Funkcja egzaminatora wymaga kształtowania obiektywnego systemu oczekiwań wobec odpowiedzi ucznia i trafnego stosowania zasad oceniania. Stąd najważniejszą relacją procesu komunikowania się podczas egzaminu jest zależność między uczniem jako nadawcą i egzaminatorem jako odbiorcą komunikatu, czyli odpowiedzi na dane polecenie świadczącej o stopniu opanowania określonych wiadomości i umiejętności. To egzaminator, działając w konkretnych warunkach, konfrontuje akceptowaną przez siebie kulturę oceniania z kulturą oceniania zewnętrznego⁴, zatem szkolenia na odległość powinny być elementem szerszego planu szkoleń hybrydowych. Potrzeba szkoleń stacjonarnych jest konieczna do pełnego poznania, zrozumienia i stosowania przez egzaminatorów zasad ocenia-

nia. Poznawanie poprzez wątpliwości i stawianie pytań jest wpisane w naturę naszego ludzkiego sposobu poznania, toteż szkolenia warsztatowe przed sesją egzaminacyjną wydają się optymalne.

Wnioski:

1. Niezbędne wydaje się wsparcie egzaminatorów po raz pierwszy pracujących z systemem konferencji internetowej, np. BBB. Instrukcja papierowa nie jest wystarczająca. Cenne okazało się współdziałanie w grupach, w których – wśród uczestników – można było zaobserwować różny stopień opanowania obsługi komputera, czyli podstawowego narzędzia pracy (kamery, głośniki). Wymiana informacji była bardzo potrzebna. Istotne jest opracowanie zakresu przekazywanych informacji (ich analiza, uporządkowanie i selekcja).
2. Bardzo ważnym elementem związanym ze zrozumieniem przekazywanych treści jest postawa wobec zasad oceniania. Stąd ważne jest takie przygotowanie materiałów na szkolenia, z których będzie korzystał egzaminator, jakie nie będzie budziło żadnych wątpliwości co do trafności decyzji w zakresie stosowania zasad przyznawania punktów.
3. Ważne jest ujednolicenie znaczenia kluczowych pojęć związanych z merytoryczną stroną oceniania.
4. Takie opracowanie materiałów szkoleniowych, które stworzy poczucie bezpieczeństwa (na szkoleniach online i bezpośrednich) u egzaminatorów. Warto rozważyć wszystkie plusy i minusy modyfikacji materiałów szkoleniowych.
5. Należy stosować metody mieszane, hybrydowe (*blended learning*⁵) w przygotowaniu egzaminatorów do oceniania prac zdających.

Tekst pochodzi z wydawnictwa konferencyjnego XXVI Krajowej Konferencji Diagnostyki Edukacyjnej pt. *Rola społeczna diagnostyki edukacyjnej*, red. B. Niemierko i M. K. Szmigiel, Warszawa–Kraków 2020.

Słowa kluczowe: szkolenie na odległość.

Przypisy:

- ¹ Big Blue Button to system konferencji internetowych, który jest zintegrowany z platformą Moodle.

- ² Egzamin ósmoklasisty z języka polskiego w sesji egzaminacyjnej 2019/2020 w związku z zaistniałą sytuacją pandemiczną został przeprowadzony 17 czerwca 2020 roku. Szkolenia przewodniczących zespołów egzaminatorów odbyły się w trzech grupach: 23, 24 i 25 czerwca, natomiast ocenianie prac ósmoklasistów z języka polskiego trwało od 29 czerwca do 3 lipca.
- ³ Scenariusze szkoleń, standardy sanitarne, protokoły, wzory raportów, dokumentacja, plakaty, karty odpowiedzi, formy wypowiedzi, podstawa programowa.
- ⁴ G. Szyling, „Między młotem a kowadłem”, czyli rzecz o kulturze nauczycielskiego oceniania, [w:] B. Niemierko, G. Szyling (red.), *Holistyczne i analityczne metody diagnostyki edukacyjnej: perspektywy informatyczne egzaminów szkolnych*, Gdańsk 2005.
- ⁵ *Blended learning* to mieszana (zintegrowana, hybrydowa) metoda kształcenia, która cechuje się dużą skutecznością. Metoda ta łączy tradycyjne metody nauczania (bezpośredni kontakt z prowadzącym) z aktywnościami prowadzonymi zdalnie.
- gimnazjalny, część humanistyczna. *Pilotaż e-oceniania. Materiały pokonferencyjne*. Warszawa 2009.
- Michłowicz M., Starownik Z.: *Ku wyższej jakości oceniania. O czynnikach mających wpływ na funkcję diagnostyczną egzaminu gimnazjalnego w części humanistycznej*, [w:] *Polska edukacja w świetle diagnoz prowadzonych z różnych perspektyw*. Kraków: PTDE, 2013.
 - Szaleniec H., Dubiecka A.: *Monitorowanie efektu egzaminatora oraz przygotowanie wprowadzenia oceniania z wykorzystaniem narzędzi elektronicznych (electronic marking). Zapis koncepcji projektu – materiały w dokumentacji projektu*. Kraków 2007.
 - Szyling G.: „Między młotem a kowadłem”, czyli rzecz o kulturze nauczycielskiego oceniania, [w:] B. Niemierko, G. Szyling (red.), *Holistyczne i analityczne metody diagnostyki edukacyjnej: perspektywy informatyczne egzaminów szkolnych*. Gdańsk: PTDE, 2005.
 - Wieczorkowska G., Madey J.: *Dekalog edukacji internetowej*, [w:] *Uniwersytet wirtualny: model, narzędzia, praktyka. Materiały pokonferencyjne*. Warszawa 2007.

Bibliografia:

- Aronson E.: *Człowiek – istota społeczna*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 2006.
- Frąszczak B., Michłowicz M., Modrzewska E.: *Egzamin*

* * *

Maria Michłowicz – Okręgowa Komisja Egzaminacyjna w Krakowie.

Nowa publikacja Wydawnictwa Uniwersytetu Łódzkiego

Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego poleca książkę Beaty Pawłowskiej *Praca nauczyciela w perspektywie badacza jakościowego. Mity a rzeczywistość*.

Autorka monografii przybliży codzienność pracy nauczyciela widzianą oczami przedstawicieli tego zawodu. Oddaje głos nauczycielom i omawia realia ich pracy. Pokazuje trudności, z jakimi muszą się mierzyć, a które często są niezauważalne dla uczniów i ich rodziców oraz opinii publicznej. Opisuje pracę nauczyciela w kilku aspektach, na które składają się m.in.: czas pracy, system awansu zawodowego, system motywowania, w tym wynagrodzenie za pracę, system oceny pracy, a także kwalifikacje nauczycieli, wieloletowość i nauczanie wielu przedmiotów oraz emocja dumy jako istotna w budowaniu motywacji wewnętrznej pracowników oświaty.

W każdym rozdziale czytelnik znajdzie odniesienie do pewnego mitu dotyczącego pracy nauczyciela, a funkcjonującego w opinii publicznej i dyskursie społecznym. Książka stanowi głos

w dyskusji praktyków i polityków edukacyjnych. Zachęca i inspirowa do dalszych eksploracji, poszukiwań i analiz. Dedykowana jest zarówno badaczom różnych dyscyplin nauki, jak i przedstawicielom środowisk pedagogicznych, nauczycielom, studentom kierunków społecznych i humanistycznych oraz reprezentantom organów prowadzących i nadzorujących pracę nauczycieli, politykom władz centralnych i lokalnych.

Więcej o książce: <https://wydawnictwo.uni.lodz.pl/produkt/praca-nauczyciela-w-perspektywie-badacza-jakosciowego/>

Słowa kluczowe: praca nauczyciela.

* * *

Marzena Gawłowska – promocja i kontakt z mediami, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.

WF ONLINE, czyli aktywnie i zdrowo, ale na odległość

Tomasz Dudek

Jeszcze do niedawna lekcje wychowania fizycznego przez Internet wydawały się nie-realne. Przerazały niejednego nauczyciela, nawet z dużym dorobkiem zawodowym, a na myśl o bezpieczeństwie uczniów w realizacji lekcji decydowano się wyłącznie na zajęcia z teorii tego przedmiotu. Nic dziwnego. To absolutna nowość we współczesnym nauczaniu.

Aktywne lekcje WF online są trudne ze względu na główną strefę oddziaływania, jakim są ruch, wysiłek fizyczny, sprawność oraz sprawy techniczne, tzn. płynna komunikacja internetowa, wizualna, oczywiście z pomocą kamerek. Nauczyciele WF mają możliwość przekazywania wiedzy z zakresu edukacji zdrowotnej, wiedzy ogólnej o sporcie, przepisów i zasad dyscyplin sportowych, historii sportu czy olimpiizmu.

Przykładem bardzo interesującej lekcji, jaką nauczyciel może poprowadzić zdalnie, jest temat: „WF dawniej”, gdzie głównym zadaniem młodzieży jest przeprowadzenie pokoleniowego wywiadu z rodzicami, dziadkami, jak wyglądały te lekcje za ich czasów. Starsze pokolenia pamiętają za-

bawy na śniegu i lodzie oraz słynne skoki przez „kozła”. Wspomina się ćwiczenia przy drabinkach, a dużym powodzeniem cieszyły się również gry zespołowe na świeżym powietrzu i gra w ponadczasowego „zbiłaka”. Uczniowie, w integracji rodzinnej, powracają do wspomnień pokoleń na temat dawnej kultury fizycznej, a nawet dziejów tzw. ćwiczeń cielesnych.

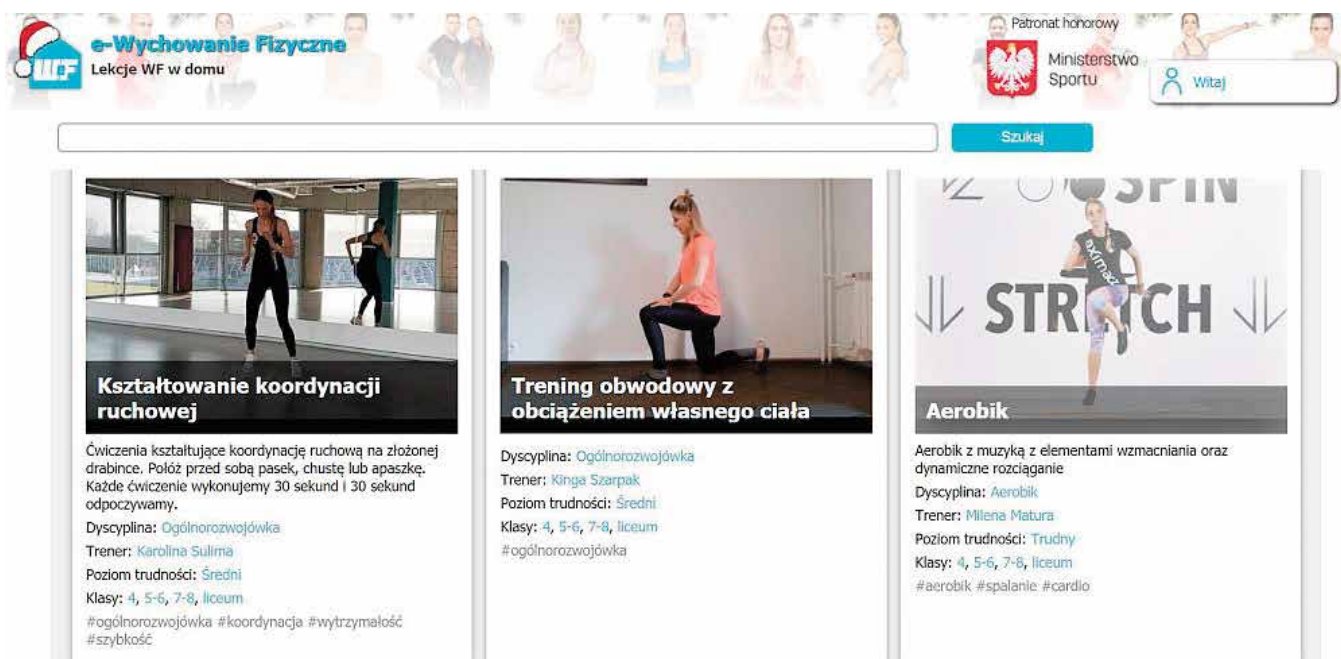
Dobłą praktyką na lekcjach wychowania fizycznego jest też temat dbania o higienę i zdrowe odżywianie. Na zajęciach z zakresu edukacji zdrowotnej uczniowie samodzielnie przygotowują i komponują np. fit śniadania, planują posiłki według zasad zdrowego odżywiania. Dzięki wskazówkom otrzymanym od nauczyciela na temat zasad zdrowego odżywiania i piramidy żywności uczniowie zdobywają wiedzę dotyczącą właściwej diety, a dobre praktyki żywieniowe mogą wprowadzić do swoich posiłków.

Żaden z powyższych przykładów zajęć edukacyjnych nie zastąpi jednak ruchu i aktywności fizycznej. W realizacji WF-u obok edukacji zdrowotnej przede wszystkim powinny znaleźć się ćwiczenia fizyczne, które uczeń może podejmować samodzielnie, ale w obecności rodzica. Zajęcia online z WF-u wymagają obecności w domu osoby dorosłej i bezpiecznego miejsca ćwiczeń. Uczniowie powinni być przebrani w strój sportowy i wykonywać proste ćwiczenia ruchowe na miarę swoich możliwości.

Ćwiczenia są dobrą praktyką pozwalającą zregenerować ucznia po lekcjach przy komputerze lub w ogóle odciągnąć młodzież od tabletów i telefonów komórkowych. Wuefiści motywują

Fit śniadanie, fot. J. Kowalski

Fot. platforma e-Wychowanie Fizyczne

swoich podopiecznych do ćwiczeń i starają się ograniczać czas teoretycznych spotkań online z uczniami, przeznaczając je na krótkie rozmowy, przekazanie treści oraz ćwiczenia. Po wykonanych aktywnościach wszyscy spotykają się wirtualnie – przy biurku przed kamerką, by podsumować zajęcia. W zajęciach z WF-u online dominują: gimnastyka, treningi koordynacyjne, wzmacnianie różnych partii ciała, aerobik, ćwiczenia profilaktyczne oraz ćwiczenia z prostymi przyborami domowego użytku. Bardzo dobrą praktyką są ćwiczenia przy muzyce, która pobudza młodych i wyzwala energię.

Zdalna realizacja tych zajęć wymaga dużego wsparcia rodzica, gdyż aktywności te są podejmowane najczęściej wtedy, kiedy opiekunowie wracają z pracy. Uczniowie młodszy oraz ci, którzy nie mają możliwości ćwiczeń online, otrzymują zestaw do ćwiczeń do wykonania w dowolnym czasie, pod opieką rodzica. Najbardziej popularną platformą jest e-Wychowanie Fizyczne. Prosta w obsłudze darmowa strona z bogatą bazą ćwiczeń, którą zarządza nauczyciel WF-u, wysyłając materiał wideo z uwagami odnośnie ćwiczeń. Uczniowie po obejrzeniu filmiku ćwiczą w domu i potwierdzają nauczycielowi wykonanie zadania. Do codziennego ruchu i ćwiczeń z instruktorami na platformie zachęcają znani sportowcy, a Małopolskie Centrum Doskonalenia Nauczycieli zainicjowało współpracę i wsparcie dla nauczycieli

właśnie z e-WF (artykuł w „Hejnale Oświatowym” nr 12/198/2020).

Najlepszą metodą aktywności jest ruch na świeżym powietrzu, a młodzież ma taką szansę tylko pod opieką osoby dorosłej [obecnie nie obowiązuje już nakaz przemieszczania się dzieci i młodzieży do 16. roku życia pod opieką dorosłych – przyp. red.]. Ciekawymi pomysłami są wspólne wyjścia na spacer w gronie rodzinnym, z zadaniami wykonania różnych form wysiłku. Rodzice dodatkowo planują wspólny czas w formie weekendowych wypraw i wyjazdów. Chętni opisują swoje wędrowki, niektórzy nawet przesyłają screeny z aplikacji przebytych tras oraz zdjęcia.

Ćwiczenia są dobrą praktyką pozwalającą zregenerować ucznia po lekcjach przy komputerze

Na pochwałę zasługują także pozaszkolne zajęcia sportowe, na których dba się o sprawność fizyczną, takie jak: pływanie, gimnastyka, zespołowe gry sportowe. Cieszą również inne własne aktywności uczniów, jak porządkowanie domu, pokoiów, ogródków, odśnieżanie oraz udzielanie innej pomocy domowej. Dla urozmaicenia i motywacji młodych ludzi nauczyciele często wprowadzają rywalizacje (*challenge*) w postaci aktywnych wyzwań fizycznych lub krótkich quizów online,

Aktywny wyjazd, fot. M. Walińko

rebusów, e-gier z wykorzystaniem aplikacji sportowych. Pomocne w prowadzeniu WF-u online stają się coraz częściej technologie informacyjno-komunikacyjne.

Chcemy wracać na zajęcia stacjonarne, jednak niestety nadal nie możemy. Jak pokazał czas, pomimo wielu ograniczeń w nauczaniu zdalnym aktywność fizyczna jest różnorodna. Ćwiczenia fizyczne wspomagają efektywność procesu uczenia się, pełnią ważne funkcje edukacyjne, rozwojowe i zdrowotne. Zachęcać można również do ruchu podczas innych zdalnych lekcji, na krótkie śródlekcyjne oderwanie od komputera, które pobudzi układ nerwowy i koncentrację.

Przedstawiam autorski przykład przerwownika dla nauczycieli innych przedmiotów:

Przerywamy lekcję na krótkie ćwiczenia:

„Ręce w górę, ręce w bok,
Przysiad podparty, podskok, równy krok,
Obrót dookoła, może grać muzyka,
Oto nasza gimnastyka”.

Po krótkiej gimnastyce wracamy do zajęć.

Ruch i zmęczenie organizmu są bardzo ważne dla zdrowia młodzieży. Z wysiłku fizycznego

płyną korzyści dla psychiki młodego człowieka, zwłaszcza w tak trudnym czasie. Nauczyciele WF-u mają odpowiedzialne zadanie – utrzymać oraz kształtować sprawność uczniów w czasie zdalnym. Przy ustalaniu oceny z wychowania fizycznego należy przede wszystkim brać pod uwagę wysiłek wkładany przez ucznia w wywiązywanie się z obowiązków wynikających ze specyfiki tych zajęć oraz systematyczność.

Bardzo dobrą praktyką są ćwiczenia przy muzyce, która pobudza młodych i wyzwala energię

Nauczyciele starają się inspirować uczniów, ale wielkie wsparcie dla nich w wychowaniu fizycznym w obecnym czasie pełnią rodzice, którym należy za ten wysiłek podziękować.

Słowa kluczowe: e-wf, aktywność fizyczna, edukacja zdrowotna.

Bibliografia:

- Krawczyk M.: *Ćwiczenia cielesne w szkole powszechnej*. Warszawa: Nasza Księgarnia, 1934.
- Rozporządzenie MEN z dnia 4 września 2020 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie szczególnych rozwiązań w okresie czasowego ograniczenia funkcjonowania jednostek systemu oświaty w związku z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19 (Dz.U. 2020 poz. 1539). Na podstawie art. 30c ustawy z dnia 14 grudnia 2016 roku – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2020 poz. 910 i 1378).
- Rozporządzenie MEN z dnia 12 sierpnia 2020 roku zmieniające rozporządzenie w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. 2020 poz. 1386). Na podstawie art. 95a ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2020 poz. 1327).
- Rozporządzenie MEN z dnia 22 lutego 2019 roku sprawie oceniania, klasyfikowania i promowania uczniów i słuchaczy w szkołach publicznych (Dz.U. 2019 poz.373). Na podstawie art. 44zb ustawy z dnia 7 września 1991 roku o systemie oświaty (Dz. U. z 2018 poz. 1457, 1560, 1669 i 2245).

* * *

Tomasz Dudek – nauczyciel doradca metodyczny, nauczyciel WF w Szkole Podstawowej w Białym Kościele, trener piłki nożnej UEFA A.

„Dyrektor kreatywny i przywódca” w okresie epidemii COVID-19

Zygmunt Fryczek

W obecnej sytuacji aktualne staje się pytanie, czy „dyrektor kreatywny i przywódca” ma zastosowanie w okresie epidemii COVID-19? Tekst jest wynikiem własnych przemyśleń autora i spotkań z dyrektorami szkół.

Zmiany społeczne, które dotyczą każdego z nas, wymagają dostosowania zachowań do nowych relacji i stosunków interpersonalnych. Do najważniejszych zmian należą: nowa technologia, gospodarka inkluzyjna, potrzeby młodych ludzi i zagrożenia epidemiczne. Ta nowa jakość zachowań nie ominęła środowiska oświatowego i oczekuje od niego adekwatnych rozwiązań¹. Niespodziewanie w pierwszym kwartale 2020 roku rozpoczęła się pandemia COVID-19, która negatywnie wpłynęła na środowisko społeczne.

Niebezpieczne zjawisko, które zachwiało bezpieczeństwem i zdrowiem ludzi, zburzyło dotychczasową układankę społecznej globalizacji. Zorganizowany i wyposażony w nową technologię współczesny człowiek okazał się bezradny w wielu obszarach życia społecznego. Z dnia na dzień musiał na nowo ułożyć swoje życie osobiste i zawodowe. Szybko okazało się, że adaptacja do nowej rzeczywistości pomimo wielu zabezpieczeń i udogodnień okazała się trudna. Ludzie od zawsze próbowali poznać przyczyny i skutki toczących się procesów społecznych. Przykładem jest tu sekuritologia, w ramach której do nauk społecznych dopisano obszar, jakim jest bezpieczeństwo. Środowisko oświatowe może podjąć skuteczne działania, by naprawić szkody wyrządzone do tej pory przez COVID-19. Warto zastanowić się nad rozwiązaniami w zakresie kierowania i zarządzania placówkami oświatowymi, które pomogłyby powrócić do normalności.

Odniosę się teraz do charakterystyki pracy dyrektora szkoły. Opieram się na swoim doświadczeniu zawodowym związanym z kierowaniem i zarządzaniem zasobami ludzkimi, a także na diagnozie zachowań przeprowadzonej wśród dy-

rektorów szkół i pracowników placówek oświatowych w czasie pandemii COVID-19. W tym miejscu zwrócę uwagę na czas, jaki wcześniej poświęcali pedagodzy, by doskonalić organizację w zakresie kierowania i zarządzania. Da się zauważyć trudności związane z odpowiednim ułożeniem relacji między ludźmi. To z kolei utrudnia wyznaczenie celów i zadań dla danej organizacji.

Od dyrektora szkoły wymagało się i nadal wymaga skutecznych działań. Brzmi to górnolotnie, ale takie jest zadanie dyrektora – umiejętność rozwiązywania konfliktów oraz osiąganie celów i realizacja zadań. Warto w tym kontekście przywołać myśl Tadeusza Kotarbińskiego. W *Traktacie o dobrej robocie*² udowodnił on jak istotna jest skuteczność w realizacji celów i zadań. Kotarbiński był wnikliwym obserwatorem środowisk zajmujących się zarządzaniem. Interesował się głównie przyczynami ustalania oraz realizacji celów i zadań w pracy szkoły. Konfrontował osiągnięcia wielu wybitnych badaczy zmian sprawności organizacyjnych, m.in. J. Stonera i Ch. Wenkela³. Badania opierał na poprawności decyzyjnej wynikającej z zasad kierowania ludźmi i analizował różnice oraz rozbieżności tych relacji. Jego doświadczenia są ponadczasowe, gdyż korygowanie zmian lub ich modyfikacja jest poddawana prawu *kundlenia grupowego*⁴ w środowisku lokalnym. Doświadczenia z nauki organizacji i zarządzania wykorzystał J. Zieleniewski⁵, odnosząc je do środowiska oświatowego. Pokazał perspektywę, poczynając od lat 90., którą należy wykorzystać do chwili obecnej.

Zmienne elementy społeczne, w tym aktualny stan epidemii COVID-19, skłania tym bardziej do nowego myślenia o celach i zadaniach z pozycji dyrektora szkoły. Wyznaczniki i relacje społeczne

w poszczególnych środowiskach lokalnych zmieniły się tak daleko, że dyrektor stoi przed zupełnie nowymi wyzwaniami zarówno w kierowaniu, jak i zarządzaniu. Naprzeciw wyzwaniom pandemii koronawirusa wychodzi nowa jakość komunikacji zapośredniczonej. Praca zdalna nie jest w stanie zastąpić autentycznych relacji bezpośrednich. W tym miejscu nasuwa się pytanie, które m.in. zadawali sobie Tadeusz Kotarbiński i Janusz Zieleniewski⁶: Co z wyborem celu i zadań dla szkoły sprawnej i efektywnej? W jaki sposób należy zmodyfikować cele i zadania, aby były satysfakcjonujące? Co, jak i kiedy zmieniać, aby komunikacja zapośredniczona nie okazała się przeszkodą dla młodego pokolenia w codziennym życiu i pracy? Co i jak zmieniać w kierowaniu i zarządzaniu pracą szkoły?

Sięgając do strategii myślenia i aliansowego działania T. Kotarbińskiego, można by odpowiedzieć, że dyrektor wyrazisty, który ma sprecyzowane oraz przemyślane cele i zadania własnej organizacji, wie dobrze, co ma robić. Ma zrobić wszystko, co jest możliwe w danym czasie i warunkach. Moje bogate doświadczenia z organizacji i zarządzania wskazują ponadto na korzyści płynące z wielu metod i technik. Te z kolei pozwalają na budowanie własnego scenariusza w sprawnym korzystaniu z gier przywódczych i socjotechnik.

Kolejne pytanie: od czego powinien zacząć dyrektor szkoły? Ze względu na istotny czas w zarządzaniu i na obecną sytuację epidemii COVID-19 należy zacząć od działań bezpiecznych. Tym działaniem jest zbudowanie własnej diagnozy potrzeb organizacji, którą się zarządza. Coraz częściej padają pytania: czy dotychczasowy dyrektor spełni oczekiwania, które stawia przed nim pandemia koronawirusa? Czy nie powinno się sięgnąć po nowe kadry w obszarze zarządzania, dając im wytyczne do bieżącej pracy? A może posłużyć się oddolnymi rozwiązaniami doświadczonych dyrektorów, którzy są w stanie się zmienić i dostosować decyzje do nowych wyzwań. Tych trudnych pytań jest dużo więcej.

Do pewnych działań w pracy dyrektora szkoły zaliczyć należy baczne obserwowanie i analizę środowiska lokalnego, jego dylematów i potrzeb. Wychodzenie, a nie zamykanie się w obrębie pracy zdalnej daje szansę na zmianę i rekonstruktywność szkoły. Dyrektor musi podejmować działania nie tylko wzmacniające organizację jako taką, ale przede wszystkim zadbać o wsparcie psychiczne zespołu nauczycieli i pozostałych pracowników

szkoły. Musi mieć własny plan działania, a nie czekać na wytyczne, które przychodzą po czasie. Powinien przygotować strategię organizacyjną pracy na najbliższy okres i perspektywę pracy szkoły. Musi mieć rozwiązania na eliminowanie braków wynikających z nauki zdalnej. Wcześniej czy później społeczeństwo lokalne rozliczy dyrektora z efektów pracy w czasie epidemii COVID-19. Już dzisiaj dają się zauważyć niepokojące pytania, które nie należą do łatwych i przyjemnych dla środowiska oświatowego. Dlatego ważnym obszarem nowych wyzwań w kierowaniu i zarządzaniu jest innowacyjność i inkluzyjność pedagogiczna. Jest ona związana z nowym podejściem do rozumienia pracy zdalnej, która winna być uzupełniana rozwiązaniem hybrydowym i tam, gdzie się tylko da, pracą stacjonarną.

Dyrektor jako pierwszy powinien zastosować w praktyce refleksyjność organizacyjną i pedagogiczną. Jego odważne działania muszą zmierzać do zbudowania na nowo świadomości zespołów nauczycieli i pozostałych pracowników danej szkoły, że praca zdalna jest przewidziana na ściśle określony czas. Również i w tym czasie dyrektor musi rozważyć rozwiązania zawarte w hybrydzie, zwłaszcza względem nauczycieli, którzy przygotowują uczniów do egzaminów. Perspektywa dla współczesnego dyrektora nie jest prosta. Nierzadko czuje się on z jednej strony pozostawiony bez opieki i wsparcia merytorycznego, a z drugiej uważa, że może warto przeczekać ten trudny czas. Jeżeli tak myśli, to powinien zadać sobie pytanie, po co jest jeszcze dyrektorem.

Badania i analizy z zakresu zarządzania pozostawione m.in. przez T. Kotarbińskiego i J. Zieleniewskiego potwierdzają, że wcale nie chodzi o komunikację zapośredniczoną (przekazaną na piśmie), bo ona nie rozwiązuje problemów współczesnego dyrektora. Sam się o tym przekonałem, kiedy organizowałem cykl warsztatów i seminariów pt. „Strategia i alians w zarządzaniu szkołą po 1 września 2020 roku”. Kontakt bezpośredni, wymiana doświadczeń w okresie epidemii COVID-19, z zachowaniem wszelkich zasad bezpieczeństwa były i są możliwe, jeżeli się tylko tego chce. Dyrektorzy zaangażowani, którzy dostrzegają niebezpieczeństwa wynikające z pandemii, podjęli to wyzwanie i dzięki temu po wzajemnej wymianie doświadczeń sprawnie modyfikują i podejmują działania w swoich szkołach i placówkach oświatowych.

Warto pamiętać, że zmiany społeczne nie stoją w miejscu pomimo pandemii koronawirusa. Dyrektor stanie w krótkim czasie przed poważnym wyzwaniem w kierowaniu zespołami nauczycieli i nie tylko. Dyrektor racjonalnie myślący, wyraziści i refleksyjny już dzisiaj praktykuje modyfikacje pracy zdalnej w połączeniu z rozwiązaniem pracy w trybie hybrydowym. Czas najwyższy, aby prawidłowo oduczać pracowników pedagogicznych pracy zdalnej, mimo że jest jeszcze wykonywana. Diagnoza własna dyrektora powinna przygotowywać go na retrospektywne pytania, które się słyszy od nauczycieli: Czy chcemy już wracać? To pokazuje, że nie wszyscy dyrektorzy i nauczyciele dostrzegają zakusy zaburzeń w komunikacji w szerszej perspektywie, czyli jak to się przekłada na relacje po powrocie do stacjonarnego nauczania. Tym bardziej będzie wymagało się od dyrektora, aby był przekonujący w tym, co robi i jak działa.

Współczesny dyrektor, obok decyzji zarządzających, musi zająć się szukaniem wsparcia psychicznego dla nauczycieli. Dało się to zauważyć podczas licznych spotkań stacjonarnych, w czasie których dyrektorzy pytali o wsparcie dla nauczycieli. Otrzymywali odpowiedzi, że zarówno nauczyciele konsultanci, jak i nauczyciele doradcy metodyczni są gotowi do takich działań. Okres epidemii sprawnie wykorzystali oni m.in. na własne doskonalenie w powyższym zakresie. Otrzymują systematyczne wskazówki i instruktaże co do bieżącej ich pracy.

Pozwoliłem sobie na zasygnalizowanie niektórych dylematów, które wynikają z pracy dyrektorów szkół i placówek oświatowych. Jestem spokojny o tych dyrektorów, z którymi miałem przyjemność spotykać się w czasie pandemii koronawirusa. Tak jak to wykazali T. Kotarbiński i J. Zieleniewski, cele, zadania się zmieniają i czekają na dyrektorów, aby je właściwie zastosowali w działaniu praktycznym.

Słowa kluczowe: organizacja pracy dyrektora w okresie COVID-19, diagnoza własna.

Przypisy:

- ¹ J. Delors, *Edukacja. Jest w niej ukryty skarb. Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku*, Warszawa 1998.
- ² T. Kotarbiński, *Traktat o dobrej robocie*, Łódź 2020, s. 432.
- ³ J. Stoner, Ch. Wankel, *Kierowanie*, Warszawa 1992, s. 175.

⁴ Termin ten coraz częściej pojawia się w różnego rodzaju uzasadnieniach trudnych sytuacji życia społecznego. *Kundlizm* to pewna forma społecznego ujadania, która nie jest do końca zdefiniowana. Na taką formę zachowań jest póki co przyzwolenie społeczne pod hasłem „róbta, co chceta”. *Kundlizm* jest formą przekazu. Najczęściej przybiera charakter arogancji, bezczelności i chamstwa. *Kundlizm* w Internecie pozostaje bezkarny.

⁵ J. Zieleniewski, *Organizacja i zarządzanie*, Warszawa 1980, s. 214.

⁶ Tamże, s. 327. Przywołany cytat T. Kotarbińskiego pokazuje, że bardziej widział cele zadań niż zadania realizowane, aby osiągnąć jakieś cele. Sprawa nie jest błaha, gdyż nie zawsze i nie w każdym współczesnym rozwiązaniu uwypuklanie zadań jest tak powiązane. Wydaje się, że czym innym, w wymiarze semantycznym, ale i realnym, jest realizowanie zadań dla osiągnięcia przyjętych celów, a nieco inaczej można rozumieć cele zawarte w istocie podejmowanych zadań, pozwalające zrozumieć ich sens i wewnętrzną logikę. Natomiast cytat: J. Zieleniewskiego łączy wypracowane efekty zarówno T. Kotarbińskiego, jak i J. Stonera i Ch. Wankela pokazując, że „(...) zadaniem działającego jest wytwór, a celem – użytkownik wytworu, w języku mniej rygorystycznym, jak to określa autor, (...) powiedzielibyśmy, że zadaniem danego działania jest jego bezpośredni rezultat (dzieło), a celem to, czemu ten rezultat ma służyć”.

Bibliografia:

- Delors J.: *Edukacja jest w niej ukryty skarb, Raport UNESCO Międzynarodowej Komisji do Spraw Edukacji dla XXI wieku*. Warszawa: Stowarzyszenie Oświatowców Polskich, 1998.
- Kotarbiński T.: *Traktat o dobrej robocie*. Łódź: Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, 2020.
- Mazur M.: *Tajemnica charakteru, czyli poznaj samego siebie*. Warszawa: Wyd. EFFECT Centrum Optymalizacji, 1999.
- Stoner J., Wankel Ch.: *Kierowanie*. Warszawa: Wyd. PWE, 1992.
- Zieleniewski J.: *Organizacja i zarządzanie*. Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1980.

* * *

Zygmunt Fryczek – wicedyrektor MCDN ds. Ośrodka w Nowym Sączu. Absolwent Uniwersytetu Śląskiego w Katowicach. Studia podyplomowe organizacja i zarządzanie oświatą, I, II, III stopień specjalizacji zawodowej w zakresie organizacji i zarządzania oświatą, studia podyplomowe – organizacja pomocy społecznej. Autor m.in. artykułów z zakresu zarządzania, ekonomii społecznej, andragogiki oraz dwóch książek: *FPON*, Stróże 2006, Kraków 2006; *Dając serce innym*, Stróże 2008.

„Złota Piątka”, czyli kilka prostych rzeczy, które w edukacji mają MOC!

Marta Szałach

Budowanie pozytywnych relacji w klasie to najprostszy, najskuteczniejszy i najmniej kosztowny sposób przeciwdziałania agresji i przemocy. Jego atutem jest dostępność i możliwość do zastosowania przez każdego nauczyciela „od zaraz”, niezależnie od stażu pracy, doświadczenia oraz nauczanego przedmiotu. Na czym polega tajemnica „Złotej Piątki”?

Złota Piątka, fot. M. A. Padirani,
www.pexels.com

Szkola to środowisko „konfliktogenne”, bowiem ścierają się w nim niejednokrotnie sprzeczne interesy uczniów, rodziców i nauczycieli. Współzawodnictwo i rywalizacja są na porządku dziennym, a niezaspokojone potrzeby uczniów, dotyczące głównie akceptacji i samorealizacji, stają się przyczyną ich nieadekwatnych reakcji w stosunku do zaistniałego bodźca. Konflikt jest prawidłowością grupowego i indywidualnego życia człowieka, towarzyszy zarówno wielkim społecznościom, jak i małym grupom. Jednak nie antagonizmy są największym zmartwieniem wychowawców. To przemoc rówieśnicza spędza nauczycielom sen z oczu i stanowi największe i najtrudniejsze wyzwanie w pracy wychowawczej.

Jakże często na szkolnych korytarzach dochodzi do „pożaru”. Wówczas działania wychowawcze mają zazwyczaj charakter reaktywny i sprowadzają się głównie do ich „gaszenia”. Prof. UAM Jacek Pyżalski proponuje proaktywne podejście, mówiąc, że „walka z przemocą to jedna strona »medalu«, druga – ważniejsza i dająca więcej korzyści – to wspieranie relacji”. Działania proaktywne nauczyciela sprowadzają się do wspierania relacji rówieśniczych, a nawet ich celowego budowania.

„Złota Piątka” to sprawdzone i skuteczne metody stosowane w społecznościach przedszkolnych, szkolnych, a wybrane elementy wprowadzane są w placówkach opiekuńczych. Każdą metodę z poniżej wymienionych, ze zrozumiałych względów, należy dopasować do możliwości psychofizycznych grupy, warunków organizacyjnych i lokalowych. Jednak aby dobrze zrozumieć istotę „tajemniczej piątki”, musimy wejść w pewną, właściwą dla tematu, odpowiednią płaszczyznę rozważań.

Każda społeczność klasowa składa się z wielu wzajemnych powiązań, relacji łączących uczestników społeczności, a „liny i sznurki” to symbol tych relacji. Mogą to być bardzo „cieniutkie sznurki”, które łatwo przerwać, ale też mogą to być „grube liny”, których zerwanie jest prawie niemożliwe. Grubość i wielość połączeń to jakość i ilość relacji interpersonalnych. „Tworzenie „lin i sznurków”, wzajemnych zależności i powiązań w klasie pomiędzy uczniami to codzienny sposób zapobiegania przemocy rówieśniczej. Trudniej jest bowiem skrzywdzić kogoś, fizycznie lub werbalnie, z kim łączą mnie różne powiązania, wspólne działania. Tak więc celem pracy wychowawczej jest stwarzanie takiego klimatu pracy, takich sytuacji, zadań, w których możliwe jest powstawanie jak największej ilości wzajemnych relacji pomiędzy uczniami.

Punktem zwrotnym do wprowadzenia omówionych poniżej metod pracy to np. nowy etap edukacyjny, kolejna klasa, nowy uczeń lub nauczyciel, jakieś ważne „wydarzenie zwrotne” w życiu klasy lub chociażby powrót do szkoły i nauki stacjonarnej po długim okresie nauczania zdalnego. Warunkiem koniecznym i niezbędnym do

ich wprowadzania jest klasa wolna od przemocy, całkowity brak zjawiska mobbingu rówieśniczego w danej społeczności!

W obliczu wymienionych wcześniej warunków rozpoczynamy etap „sadzenia lasu”. Czas to wyjątkowy, jedyny, niepowtarzalny, trwa tylko tu i teraz, a niewykorzystany – nie powróci. „Las” to zespół klasowy. Ale przecież las nie posadzi się sam. Musi to zrobić nauczyciel. Profesor Pyżalski podkreśla, że już na etapie „sadzenia lasu” dobrze jest przewidzieć ewentualny „pożar”. Stąd należy tak zasadzić „las”, aby ewentualny „niedopałek nie wznicił pożaru”. Przechodząc na płaszczyznę relacji interpersonalnych, to nauczyciel, wychowawca powinien tworzyć takie warunki, aby w klasie powstała możliwie największa „pajęczyna sznurków i lin” o różnych stopniach grubości i długości.

Las, fot. www.pexels.com

Aby spełnić wspomniane wymagania, proces wychowawczy musi być przemyślany i celowy, a każda zaproponowana strategia musi spełniać określone warunki i realizować podstawowy cel, jakim jest „sadzenie lasu”. Pomocne mają być metody „Złotej Piątki”, którą stanowią:

1. Przesadzanie

Przesadzanie to metoda wychowawcza niemająca nic wspólnego z karą. Polega ona na celowym „mieszaniu” uczniów w ławkach szkolnych, by stworzyć okazję do wzajemnego poznania się, pobycia z kimś nowym, a może nawet znaleźć swojego przyjaciela/przyjaciółki. Aby owo przesadzanie przyniosło oczekiwane pozytywne efekty, musi przejść przez następujące etapy:

a) „Kuj żelazo póki gorące”.

Metodę wprowadzamy możliwie najszybciej, najlepiej na początku roku szkolnego. Wówczas uczniowie jeszcze się nie znają – nie zdążyły zatem powstać wzajemne sympatie i antypatie.

b) „Magiczny tydzień”.

Zasada I tygodnia zostaje określona z góry przez nauczyciela i podana do wiadomości uczniom oraz ich rodzicom. Reguła ta polega na tym, że w I półroczu danego roku szkolnego co tydzień uczniowie zmieniają swoje miejsce w klasie, czyli ławkę i kolegę/koleżankę, z którymi siedzą.

c) Losowanie.

Aby układ uczniów w ławkach był w pełni przypadkowy i nieprzewidywalny, stosuje się losowanie. Wyjątek stanowią uczniowie o SPE, dla których niejednokrotnie miejsce siedzenia w określonych ławkach jest z góry narzucone, gdyż w sposób bezpośredni wynika to z ich dysfunkcji (np. uczeń niedosłyszący siedzi w pierwszej ławce).

d) Weryfikacja.

Pod koniec I półrocza następuje weryfikacja dotychczasowego sposobu postępowania. Uczniowie mają możliwość wypowiedzenia się, czy zastosowana metoda im odpowiada, i czy chcą kontynuować ją w II półroczu. Odpowiedź może być też taka, że nie przypadła ona uczniom do gustu, w związku z czym proszą o stałe miejsce w ławce.

2. Losowe grupy

Może się wydawać, że praca w grupach to często stosowana przez nauczycieli metoda prowadzenia zajęć. Jednak ta zaproponowana przez prof. Pyżalskiego wskazuje na najważniejszy aspekt – sposób losowania. Standardowo stosowane przez nauczycieli na lekcjach komunikaty typu „odlicz do...”, dzielące społeczność uczniów na mniejsze zespoły, są znane i przewidywalne – wiadomo wówczas, kto z kim będzie w grupie. A ponieważ diabeł tkwi w szczegółach, tak więc nauczyciel powinien opracować taki sposób łączenia grup, aby był on całkowicie nieprzewidywalny, a zarazem zabawny, miły i atrakcyjny, angażujący ucznia oraz zawierający w sobie element zaskoczenia.

Przykłady tworzenia całkowicie losowych grup:

- Każdy z uczniów wkłada do pudełka jedną rzecz, którą danego dnia ma przy sobie. Na-

uczyciel wyciąga trzy przedmioty, co oznacza, że ich właściciele będą stanowić jeden z 3-osobowych zespołów.

- Podział na grupy dokonuje się poprzez wybranie przez ucznia jednego szablonu, przygotowanego wcześniej przez nauczyciela. W tym przypadku grupę wybiera się po przyporządkowaniu odpowiedniego koloru szablonu do właściwego słówka określającego go w obcym języku (np. czerwony kartonik i słowo „red”).

3. Gość

To kolejna powszechnie znana, wydawać by się mogło, metoda integrowania klasy. Istotę powodzenia i skuteczności zarazem tej metody stanowią jej warunki. A mianowicie obecność gościa, osoby wyjątkowej. Osoba ta gości w danej klasie, nie całej szkole! Bowiem spotkanie tylko w małej grupie, szkolnej klasie, stwarza warunki do powstania choćby najmniejszej relacji. Ponadto spotkanie to jest przygotowywane przez uczniów, nie nauczycieli. Ci drudzy wspierają organizatorów, są koordynatorami akcji. Aby spotkanie miało charakter łączący, każdy uczeń musi mieć swoje zadanie do wykonania, dobrane odpowiednio do swoich predyspozycji i możliwości. Uczeń powinien włączyć się w organizację i przebieg spotkania – na różnych płaszczyznach (zapraszania, przygotowywania pytań, dokumentowania, podsumowania itp.).

4. Wydarzenia specjalne

Kto z nas nie lubi wydarzeń specjalnych, z którymi związane są duże emocje? Albo tych, które niby są codzienne, ale okoliczności i ludzie, z którymi się je przeżywa, sprawiają, że są wyjątkowe i na długo pozostają w naszej pamięci? Mowa tu o tych wyjątkowych dniach, spotkaniach, imprezach, uroczystościach szkolnych, z którymi związane są nietypowość i duży pozytywny ładunek emocjonalny. Niby czynności te same co zazwyczaj, a jakże inne zarazem. Wyjątkowość ww. spotkań można porównać do różnicy między nocą spędzoną w domu a nocą w szkole; filmem obejrzanym w domu a filmem puszczonego z rzutnika na sali gimnastycznej; samodzielnym pieczeniem ciasteczek w domu a pieczeniem ciasteczek ze znajomymi w szkole. Wydarzeniem specjalnym są te niby normalne, ale

jednak nietypowe sytuacje. Ważną rolę odgrywają kontekst i pozytywne emocje z nim związane.

5. (Mądre) zajęcia integracyjne i zabawy „wspierające”

Repertuar zajęć i zabaw integracyjnych jest coraz częściej i szerzej stosowany w edukacji, a rozwijająca się od lat 90. pedagogika zabawy dostarcza wielu oryginalnych narzędzi do pracy na różnych szczeblach edukacji. Ale czy wszystkie aktywności są mądre i wspierające zarazem? Odpowiadając na to pytanie, należy podkreślić, że zabawa jest wówczas, gdy cieszą się, rozwijają, bawią, rozluźniają wszyscy jej uczestnicy, a nie tylko sam prowadzący. Tak więc „mądre” zajęcia integracyjne to te, które są dopasowane do wieku grupy, możliwości psychofizycznych, ale także rodzaju relacji łączących uczestników. „Wspierające” to takie, które są proste, jasne i przejrzyste, a każdy biorący w nich udział rozumie rządzące nimi zasady i wychodzi z nich ubogacony.

Zaprezentowany powyżej materiał zawiera podstawowe treści szkolenia oraz własne refleksje po udziale w seminarium prowadzonym przez prof. Jacka Pyżalskiego zorganizowane przez MCDN Ośrodek w Krakowie 10 października 2020 roku – „Złota Piątka”, czyli kilka prostych rzeczy, które w edukacji mają MOC!

Na zakończenie podzielę się refleksją, która towarzyszy mi od dawna, a bardzo koresponduje z omawianymi treściami. Mam nadzieję, iż przeżywany aktualnie czas pandemii i wynikające z niego ograniczenia, a także długi czas trwania nauki zdalnej, pozwoli nam, nauczycielom, ale nie tylko, na nowo odkryć i docenić wartość relacji z drugim człowiekiem.

Słowa kluczowe: przemoc, relacje, zapobieganie agresji.

* * *

Marta Szalach – pedagog i logopeda oraz doradca zawodowy. Aktualnie nauczyciel konsultant w MCDN Ośrodek w Krakowie. Tematyka szczególnie bliska jej sercu to wychowanie i profilaktyka dzieci oraz młodzieży, a także rozwój osobisty nauczyciela (i nie tylko). Stara się codziennie cieszyć się życiem, nie rozpamiętywać przeszłości i zanadto nie martwić się o przyszłość.

Dźwięki wokół nas – scenariusz zajęć edukacji wczesnoszkolnej

Beata Jagła

„Od muzyki piękniejsza jest tylko cisza” (P. Claudel).

Temat: Dźwięki wokół nas.

Cele operacyjne: Uczeń:

- rozpoznaje i nazywa dźwięki wydawane przez wybrane przedmioty i instrumenty;
- rozpoznaje dźwięki na podstawie nagrania z płyty CD;
- rozróżnia dźwięki uciążliwe i przyjemne dla ucha;
- rozumie konieczność unikania hałasu;
- wie, jak dbać o słuch;
- podaje swoje spostrzeżenia po przeprowadzonym doświadczeniu;
- wie, jak powstaje dźwięk.

Metody:

- słowne: rozmowa, opowiadanie, objaśnienie;
- poglądowe: zdjęcia;
- praktycznego działania: doświadczenie, wydobywanie dźwięków z różnych przedmiotów i instrumentów, naśladowanie wybranych odgłosów, ćwiczenia w rozróżnianiu dźwięków: wysokie – niskie, ciche – głośne, szybkie – wolne.

Formy: zespołowa, grupowa.

Środki dydaktyczne: płyta CD z nagraniami dźwięków z otoczenia, instrumenty muzyczne perkusyjne, zdjęcia ilustrujące wybrane odgłosy.

Ruch improwizowany, fot. E. Demczuk

Tunel myśli, fot. E. Demczuk

Pomoc: pudełka po lodach, gumki recepturki, zgromadzone przedmioty np. folie, papier szary, moneta, klucze, drewniane patyczki.

Przebieg zajęć:

1. Nauczyciel gromadzi na stolyczku różne przedmioty: folie, karton, folia aluminiowa, papier szary, klucze, monetę, rolki tekturowe, instrumenty: talerze, bębenek. Dzieci podchodzą do stolyczka i kolejno sprawdzają, jakie dźwięki wydają poszczególne przedmioty.
2. Nauczyciel włącza płytę z nagraniami różnych odgłosów, dźwięków, np. dzwonu, szumu potoku, śpiewu ptaków, szumu morza, odgłosu piły spalinowej, grzmotu pioruna, warkotu silnika samolotu... Dzieci rozpoznają usłyszane dźwięki. Nauczyciel prezentuje zdjęcia ilustrujące wybrane odgłosy.
3. Rozmowa dotycząca wysłuchanych dźwięków. Pytania N: Które dźwięki wam się podobają? Które były dla was przyjemne, a które przeszkadzały i były męczące? Uczniowie dzielą się spostrzeżeniami.

4. Powstawanie dźwięków. Wykonanie doświadczenia. Uczniowie podzieleni na małe grupy wykonują doświadczenie z plastikowym pudełkiem i gumkami recepturkami. Nakładają recepturki na pudełko i obserwują, jak zachowują się delikatnie szarpane gumki naciągnięte na plastikowe pudełko. Przedstawiają swoje spostrzeżenia. Na podstawie doświadczenia nauczyciel wyjaśnia zjawisko powstawania dźwięku.
5. Rozmowa na temat ochrony przed hałasem. W swobodnej rozmowie dzieci wymieniają zawody ludzi narażonych na hałas, np. ludzi pracujących na płycie lotniska, na placu budowy, przy remontach, podczas koncertów, muzyków. Następnie wspólnie zastanawiają się, jak chronić uszy, słuch przed dużym hałasem. Podają swoje propozycje.
6. Zabawa dźwiękami. Uczniowie bawią się w naśladowanie i odgadywanie dźwięków. Chętni naśladują wybrane odgłosy, np. przyrody, zwierząt lub inne, a pozostali odgadują.
7. Rozpoznawanie rodzajów dźwięków: wysokie – niskie, ciche – głośne, szybkie – wolne. Nauczyciel włącza nagranie dźwięków: wysokie – niskie. Przy dźwiękach wysokich dzieci wyciągają ręce w górę, stają na palcach, a przy dźwiękach niskich poruszają się po sali na czworakach. W następnym ćwiczeniu uczniowie rozpoznają dźwięki ciche i głośne. Przy głośnych rozkładają szeroko ręce, a przy cichych składają dłonie do siebie. W ostatnim ćwiczeniu dzieci reagują na dźwięki szybkie i wolne, wykonując rękami młynek w odpowiednim tempie.
8. Podsumowanie zajęć. Nauczyciel prosi uczniów, aby wypowiedzieli się na temat: Czego ważnego dowiedzieliście się na dzisiejszych zajęciach? O czym musimy pamiętać? Wypowiedzi dzieci.

Słowa kluczowe: dźwięki, muzyka, hałas.

* * *

Beata Jagła – nauczycielka edukacji wczesnoszkolnej w Szkole Podstawowej w Maciejowicach. Praca z dziećmi to jej pasja. Interesuje się przyrodą, turystyką. Lubi podróżować i muzykę.

„Świtezianka” na gałęzi logicznej złożonej

Dominika Miśkowiec

Rozwijaniu umiejętności logicznego i krytycznego myślenia służą narzędzia TOC. Jak więc wykorzystać na lekcji jedno z nich – gałąź logiczną złożoną?

Krytycznie i... „dendrologicznie”

Narzędzia wizualne, bazujące na Teorii Ograniczeń (ang. *Theory of Constraints*) autorstwa dr. Eliyahu M. Goldratta (izraelskiego pedagoga, filozofa i naukowca), czyli gałąź logiczna (prosta i złożona), chmurka oraz drzewko ambitnego celu mają znaczący wpływ na efektywność procesu kształcenia. „Zastosowanie ich w procesie edukacyjnym będzie sprzyjać wyrabianiu u dziecka korzystnego nawyku samodzielnego myślenia oraz doskonaleniu umiejętności uczenia się”¹.

Warto pamiętać przede wszystkim o ważnej kwestii dotyczącej prawidłowego rozumienia terminu *myślenie krytyczne*. „To nie złośliwe wypatrywanie błędów, krytykanctwo, którego celem jest znalezienie »dziury w całym«, czy dopieczenie osobie wygłaszającej jakiś pogląd, przekazującej jakieś wiadomości. Myślenie krytyczne jest myśleniem konstruktywnym, użytecznym i potrzebnym”².

Wykorzystanie w trakcie lekcji (nie tylko języka polskiego) **gałęzi logicznej** umożliwia uczniom doskonalenie wielu pożądanых, również w życiu codziennym, umiejętności:

- rozpoznawania i analizowania związków przyczynowo-skutkowych;
- przedstawiania własnymi słowami sekwencji kluczowych wydarzeń ukazanych w utworze;
- wyciągania wniosków;
- przewidywania konsekwencji wynikających z podejmowanych przez bohaterów decyzji;
- przewidywania następstw własnego zachowania³.

Do dzieła z dziełem Adama Mickiewicza

Scenariusz lekcji języka polskiego z wykorzystaniem narzędzia TOC, gałęzi logicznej złożonej, przeznaczony jest do realizacji w klasie VII szkoły podstawowej.

Temat lekcji: Rekonstruujemy przebieg wydarzeń ukazanych w balladzie A. Mickiewicza *Świtezianka*.

Cele ogólne:

- Wyrabianie i rozwijanie zdolności rozumienia utworu literackiego.
- Znajomość ballady *Świtezianka* A. Mickiewicza.

Cele szczegółowe – uczeń:

- omawia elementy świata przedstawionego;
- wyodrębnia informacje z przeczytanego utworu;
- rekonstruuje przebieg wydarzeń ukazanych w utworze;
- wyjaśnia motyw winy i kary;
- ocenia postępowanie bohaterów;
- bierze udział w dyskusji, nawiązując do wypowiedzi interlokutorów;
- formułuje wnioski, uzasadnienia, opinie;
- odwołuje się do doświadczeń zaczerpniętych z życia codziennego;
- doskonali umiejętność sporządzania notatek;
- rozwija umiejętność krytycznego myślenia.

Pomoce dydaktyczne: tekst ballady, kserokopie schematu gałęzi dla uczniów (Załącznik nr 1) i dla nauczyciela (Załącznik nr 2), monitor multimedialny/tablica interaktywna.

Formy pracy: praca indywidualna, zbiorowa.

Metody: wykład, gałąź logiczna złożona, burza mózgów, dyskusja.

Przebieg lekcji

Wprowadzenie

1. Nauczyciel określa cele lekcji i podaje jej temat.

2. Prowadzący rozdaje uczniom kserokopię przygotowanego schematu **gałęzi logicznej złożonej** (Załącznik nr 1).
3. Nauczyciel wyświetla na monitorze multimedialnym/tablicy interaktywnej instrukcję dotyczącą tworzenia gałęzi logicznej prostej i złożonej, a następnie wyjaśnia poszczególne etapy powstawania tego narzędzia.

GAŁĄŻ LOGICZNA PROSTA

Jeśli/kiedy (przyczyna) – to (skutek)

1. Odpowiadamy na pytanie ogólne: O czym jest tekst (schemat, wykres, obraz)?
2. Wyodrębniamy główne wątki.
3. Sprawdzamy poprawność (logikę zdarzeń), czytając od dołu do góry: „Jeśli/kiedy... to...”.
4. Sprawdzamy logikę, czytając od góry do dołu: „ponieważ”.
5. Po analizie tekstu literackiego, historycznego lub innego szukamy odniesień do sytuacji obecnej i/lub doświadczeń uczniów, np. Czy byłeś w podobnej sytuacji?, Co wtedy zrobiłeś?, Co ci pomogło?, Co byś zrobił, gdybyś był w podobnej sytuacji? itp.

Mając na uwadze doskonalenie umiejętności myślenia wyższego rzędu, stosujemy gałąź logiczną złożoną.

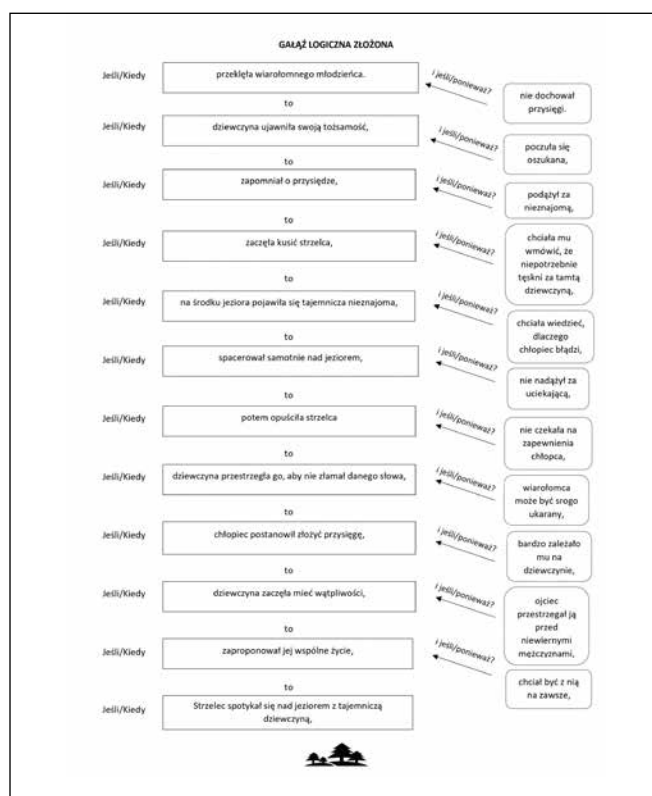
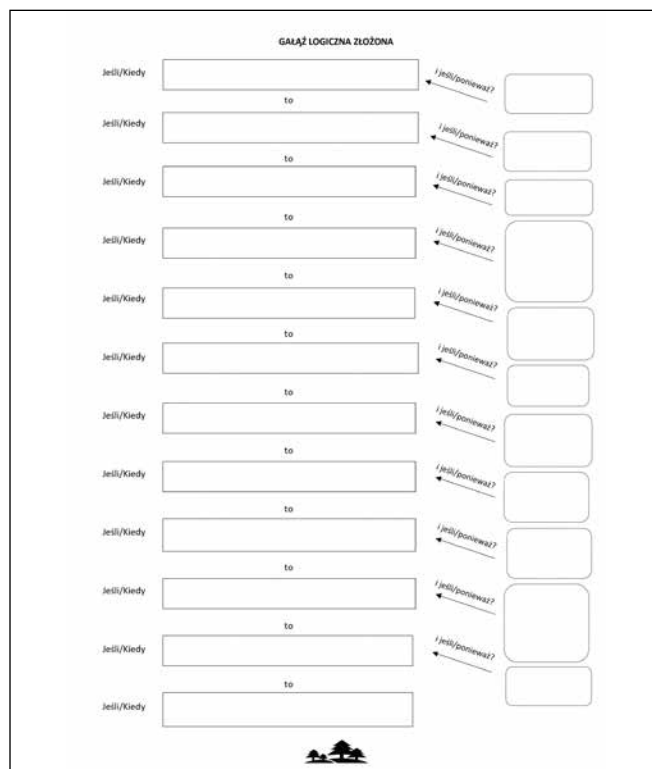
GAŁĄŻ LOGICZNA ZŁOŻONA

Jeśli/kiedy (przyczyna) – to (skutek) i jeśli/ponieważ? – założenie, uzasadnienie, przypuszczenie lub wniosek.

1. Odpowiadamy na pytanie ogólne: O czym jest tekst (schemat, wykres, obraz)?
2. Wyodrębniamy główne wątki.
3. Sprawdzamy poprawność (logikę zdarzeń), czytając od dołu do góry: „Jeśli/kiedy... to...”.
4. Jeżeli potrzebujemy dodatkowej informacji, dlaczego przyczyna wywołuje skutek, dodajemy tę informację, uzasadnienie: „i jeśli/ponieważ?” na tych piętrach gałązki, gdzie ich brakuje.
5. Sprawdzamy logikę, czytając od góry do dołu: „ponieważ”.
6. Po analizie tekstu literackiego, historycznego lub innego szukamy odniesień do sytuacji obecnej i/lub doświadczeń uczniów, np. Czy

byłeś w podobnej sytuacji?, Co wtedy zrobiłeś?, Co ci pomogło?, Co byś zrobił, gdybyś był w podobnej sytuacji? itp.

Informacja dla nauczyciela: Instrukcja została opracowana na podstawie publikacji *Wykorzystanie narzędzi krytycznego myślenia w kształtowaniu kompetencji kluczowych i realizacji podstawy programowej* autorstwa Grażyny Skirmuntt⁴.

Prezentacja

Nauczyciel czyta głośno tekst ballady. Następnie prosi uczniów o określenie wydarzenia początkującego akcją utworu i wpisanie go w formie zdania w pierwszym (od dołu) okienku.

Uczniowie, czytając ponownie (fragmentarycznie) tekst utworu, uzupełniają schemat gałęzi logicznej złożonej – wg podanej wcześniej instrukcji.

Nauczyciel czuwa nad prawidłową rekonstrukcją zdarzeń, korzystając z uzupełnionego schematu (Załącznik nr 2). Należy zwracać uwagę na poprawne formułowanie kolejnych zapisów w formie zdań.

Podsumowanie

Po analizie schematu uczniowie szukają odniesień do sytuacji obecnej i/lub swoich doświadczeń, odpowiadając na pytanie: Co byś zrobił, gdybyś był w podobnej sytuacji? itp. Następuje burza mózgów.

Nauczyciel zadaje pracę domową: Przedstaw inne zakończenie utworu, wykorzystując schemat gałęzi logicznej złożonej.

Uczący (się) gałęzi się chwyta?

Na zakończenie warto podkreślić, że zastosowanie gałęzi logicznej pozwala na realizację wielu treści nauczania zawartych w podstawie programowej:

• IV–VI:

I.1.1), 1.2), 1.7), 1.16), 1.18), 1.19), 1.20), 2.2), 2.3), 2.5), 2.11), 2.12);

III.1.1), 1.4); 2.4), 2.5), 2.9);

IV.1), 2), 3), 7).

• VII i VII:

I.1.7), 1.9), 2.1), 2.2);

III.1.6), 1.7), 2.2);

IV.6), 8).

Korzystajmy zatem z tego narzędzia, *nomen omen*, bez ograniczeń.

Słowa kluczowe: TOC, gałąź logiczna, *Świtezianka*.

Przypisy:

¹ D. Kamińska, *Jak rozwijać umiejętność myślenia krytycznego u dzieci z zastosowaniem narzędzi TOC?*, „Edukacja Pomorska” nr 94/95 (45/46)/maj–czerwiec/lipiec–sierpień 2019, s. 8–9; <https://www.cen.gda.pl/download/2019-11/2220.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

² P. Henzler, *Kliknij. Sprawdź. Zrozum. Jak świadomie korzystać z informacji*, Warszawa 2018, s. 7; https://www.goethe.de/resources/files/pdf172/poradnik_kliknij_sprawdz_zrozum.pdf (dostęp: 6.01.2021).

³ K. Suerken, *Techniki aktywizujące myślenie – TOC (Narzędzia krytycznego myślenia do analizy treści programowych)*, tłum. M. Piernikowska-Hewelt, Warszawa 2009, s. 143; <http://magdalipiec.pl/wp-content/uploads/2015/12/TOC.pdf> (dostęp: 06.01.2021).

⁴ G. Skirmuntt, *Wykorzystanie narzędzi krytycznego myślenia w kształtowaniu kompetencji kluczowych i realizacji podstawy programowej*, Warszawa 2018, s. 11–12; file:///C:/Users/HP20/Downloads/grazyna-skirmuntt_wykorzystanie-narzedzikrytycznego.pdf (dostęp: 6.01.2021).

Bibliografia:

- Henzler P.: *Kliknij. Sprawdź. Zrozum. Jak świadomie korzystać z informacji*. Warszawa: Fundacja Rozwoju Społeczeństwa Informacyjnego, 2018. https://www.goethe.de/resources/files/pdf172/poradnik_kliknij_sprawdz_zrozum.pdf (dostęp: 6.01.2021)
- Kamińska D.: *Jak rozwijać umiejętność myślenia krytycznego u dzieci z zastosowaniem narzędzi TOC?*. „Edukacja Pomorska” nr 94/95 (45/46)/maj–czerwiec/lipiec–sierpień 2019. <https://www.cen.gda.pl/download/2019-11/2220.pdf> (dostęp: 6.01.2021).
- Skirmuntt G.: *Wykorzystanie narzędzi krytycznego myślenia w kształtowaniu kompetencji kluczowych i realizacji podstawy programowej*. Warszawa: ORE, 2018. file:///C:/Users/HP20/Downloads/grazyna-skirmuntt_wykorzystanie-narzedzikrytycznego.pdf (dostęp: 6.01.2021).
- Suerken K.: *Techniki aktywizujące myślenie – TOC (Narzędzia krytycznego myślenia do analizy treści programowych)*. Tłum. M. Piernikowska-Hewelt. Warszawa 2009. <http://magdalipiec.pl/wp-content/uploads/2015/12/TOC.pdf> (dostęp: 6.01.2021).
- Winiarek M.: *Myślenie krytyczne – przygoda na całe życie*, „Edukacja Pomorska” nr 94/95 (45/46)/maj–czerwiec/lipiec–sierpień 2019. <https://www.cen.gda.pl/download/2019-11/2220.pdf> (dostęp: 6.01.2021).

* * *

Dominika Miśkowiec – nauczycielka języka polskiego z kilkunastoletnim stażem. Obecnie pracuje w Szkole Podstawowej im. Władysława Zamoyskiego w Brzegach (gmina: Bukowina Tatrzańska, powiat: tatrzański, woj. małopolskie).

Pożegnanie śp. Pana Profesora Czesława Banacha

dr Elżbieta Brycka

Pogrążeni w smutku i żalu spotykamy się dzisiaj, aby pożegnać drogiego nam śp. Pana Profesora Czesława Banacha, którego śmierć jest dla nas ogromną stratą. Prof. Czesław Banach urodził się 13 marca 1931 roku w Wojsławicach (ob. woj. świętokrzyskie) w rodzinie chłopskiej, zmarł 11 listopada 2020 roku w Krakowie. Moje pożegnanie płynie z potrzeby serca i ogromnego szacunku dla Pana Profesora. Ma ono charakter osobistej refleksji oraz wdzięczności za długie lata wspólnej pracy i przyjaźni z tak wielkim człowiekiem – Uczonym i Nauczycielem nauczycieli.

Żegnam Szanownego Pana Profesora, jako wspaniałego wykładowcę. Byłam Pana studentką w roku akademickim 1963/64 (II rok filologii rosyjskiej, WSP Kraków). Pan mgr Czesław Banach, Kurator Okręgu Krakowskiego i miasta Krakowa, prowadził wykłady z ekonomii politycznej na naszym kierunku. Był Pan już wtedy wzorem wykładowcy, który potrafił tak trudne treści przełożyć nam na prosty, zrozumiały język, a ponadto fascynował nas Pan jako kurator swoją dostępnością i cierpliwością na indywidualnych konsultacjach – dziękuję za to!

Po egzaminie 14 czerwca 1964 roku nie przypuszczałam, że jeszcze kiedyś w życiu spotkamy się i będziemy razem pracować wiele lat. Żegnam Pana Profesora jako była nauczycielka szkoły, której Pan Profesor był absolwentem (matura 1950). Po ukończeniu studiów w 1967 roku podjęłam pracę w LO w Kazimierzy Wielkiej. 28 kwietnia 1968 roku kazimierskie liceum przyjmowało imię polskiej noblistki Marii Skłodowskiej-Curie i otrzymało sztandar ufundowany przez komitet rodzicielski. Tę wielką uroczystość uświetnił swoją obecnością Pan Czesław Banach, Kurator Okręgu Krakowskiego, absolwent tegoż liceum. Miałam przyjemność i ogromny zaszczyt, wraz Władysławem Nowakiem, dyrektorem LO, witać gościa honorowego jako najmłodsza nauczycielka w gronie pedagogicznym. Czynałam to z radością i drżącym

sercem. A dziś, Drogi Panie Profesorze, z ogromnym bólem i żalem żegnam Pana jako jedną z najstarszych (z niewielu żyjących z tamtych czasów) nauczycieli.

Szanowny Panie Profesorze! „Mała Ojczyzna”, a w niej „umiłowane liceum”, jak Pan Profesor zwykł się o swojej szkole wyrażać do końca życia, zajmowała poczesne miejsce u Pana Profesora w sercu i wspomnieniach. Utrzymywał Pan systematyczne kontakty ze swoim liceum poprzez udział w zjazdach absolwentów i jubileuszowych uroczystościach szkoły, a także w konferencjach organizowanych przez Oddział ZNP – dla nauczycieli z powiatu. Wszystkie te wizyty skrupulatnie zapisywała w kronikach szkoły (18 tomów) oraz w księgach jubileuszowych śp. Emilia Molska – polonistka, ucząca 40 lat w LO, wybitna humanistka, legenda szkoły. Dbała o należyte, godne przyjmowanie Pana w murach ukochanego liceum.

W 2015 roku Pan Profesor, jako Członek Komitetu Honorowego Obchodów 70-lecia LO im. M. Skłodowskiej-Curie w Kazimierzy Wielkiej, przekazał „umiłowanej szkole” pokaźną część swojego księgozbioru na ręce obecnego dyrektora Włodzimierza Kruszyńskiego. A zatem jeszcze raz z ogromnym żalem żegnam Pana Profesora w imieniu dyrektora liceum, grona pedagogicznego i własnym, jako była nauczycielka języka rosyjskiego w latach 1967–1972.

W 1972 roku wyjechałam z Kazimierzy Wielkiej, wraz z moim mężem, do pracy w Muszynie, a Pan Profesor przeniósł się do Warszawy, gdzie pełnił Pan zaszczytne funkcje m.in. wiceministra Oświaty i Wychowania (1980–1985) i wiceprezesa ZGZNP (1977–1980) oraz inne funkcje społeczne, np. kierownika ds. współpracy z resortem oświaty za granicą. Równocześnie prowadził Pan Profesor naukowe badania pedagogiczne i pracował przez 10 lat na stanowisku docenta na Wydziale Pedagogiki Uniwersytetu Warszawskiego, zdobywając kolejne stopnie naukowe, kierując także Pracow-

nią Pedagogiczną. W tym czasie był Pan też redaktorem „Kwartalnika Pedagogicznego”. W 1985 roku, po 13 latach pracy w Warszawie, wrócił Pan Profesor do Krakowa.

Czcigodny Panie Profesorze, na koniec trzeci, tzw. krakowski okres wspólnej pracy, bo chociaż różne były nasze drogi zawodowe, to w 1985 roku ponownie spotkaliśmy się jako nauczyciele akademicki w Katedrze Pedagogiki Wyższej Szkole Pedagogicznej (po reorganizacji w Instytucie Nauk o Wychowaniu Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie – INoW UP), a Pan Profesor, choć w 1995 roku przeszedł na emeryturę, to jednak w różnym wymiarze godzin pracował jeszcze przez długie lata. I miałam to ogromne szczęście w tym okresie pracować z Panem Profesorem. Przeto żegnam Szanownego Pana Profesora jako wspaniałego Nauczyciela Akademickiego, Nauczyciela nauczycieli, promotora ok. 230 prac magisterskich i 4 prac doktorskich. Zawsze sprawy nauczycieli, zwłaszcza wiejskich, miał Pan Profesor w sercu jako wykładowca i działacz ZNP.

Żegnam wybitnego Uczzonego – autora ponad 400 publikacji, redaktora naukowego „Nowej Szkoły”; badacza szkoły i zawodu nauczycielskiego; mistrza słowa i dowcipu – autora czterech zbiorów aforyzmów i myśli m.in. o człowieku, życiu, i innych, członka PAN. A nade wszystko z ogromną estymą, bólem i serdecznością żegnam Wielkiego Człowieka (przez duże C) – życzliwego Kolegę.

Prof. dr hab. Mirosław Szymański, ówczesny dyrektor INoW (1997 roku), z okazji 65. urodzin Profesora i jego 40-lecia pracy, tak m.in. charakteryzował osobę Jubilata: „Prof. Czesław Banach pełnił wiele znaczących funkcji, ma wysokie odznaczenia państwowe: Krzyż Oficerski Orderu Odrodzenia Polski, tytuł honorowy „Zasłużony Nauczyciel PRL”, Medal Komisji Edukacji Narodowej i wiele innych – ale – zdaje się zawsze być taki sam: aktywny, bardzo pracowity, skromny, uczynny i życzliwy dla innych”.

Z kolei na 70. rocznicę urodzin Pana Prof. Czesława Banacha, dyrektor INoW, prof. M. Szymański we wstępie do książki autorstwa Jubilata *Edukacja – wartość – szansa* – pisze bardzo znamienne słowa: „Czesław Banach, autor tej książki, od wielu lat wytrwale i konsekwentnie wypracował swą bardzo wysoką pozycję wśród czołowych w kraju znawców problematyki pedagogicznej i oświa-

towej. Studiował w krakowskiej Wyższej Szkole Pedagogicznej. Jego aktywność w działalności zawodowej, a także inne, nie mniej ważne cechy, jak godna podziwu pracowitość, pasja i zaangażowanie społeczne, szybko zostały dostrzeżone. Awansując na kolejne stanowiska, został jednym z najbardziej cenionych krakowskich kuratorów oświaty. Potem pełnił bardzo ważne funkcje kierownicze w organach centralnych w oświacie, nauce, działalności politycznej i związkowej. Nigdy jednak nie stał się dygnitarzem. Zawsze przyjazny, życzliwy ludziom, oddany sprawom kształcenia i wychowania”.

Dziekan Wydziału Pedagogicznego, prof. dr hab. Józef Kuźma w tym samym tomie zamieszcza obszerną biografię Zaczynającego Jubilata, wielkiego działacza oświatowego i uczonego: „W swoim życiu profesor Banach brał aktywny udział w pracach komitetów i rad zajmujących się projektowaniem reform edukacyjnych oraz systemów edukacji nauczycielskiej. W latach 1987–1989 był członkiem Prezydium Komitetu Ekspertów ds. Edukacji Narodowej. W tym czasie odbył ok. 50 spotkań z różnymi środowiskami w kraju, informując i konsultując fragmenty raportu, który ukazał się w 1989 roku, *Edukacja narodowym priorytetem. Raport o stanie i kierunkach rozwoju systemu edukacji narodowej w Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej*. W latach 1997–1998 był członkiem Rady ds. Reformy Edukacji przy Ministrze Edukacji Narodowej. Od 1974 roku jest nieprzerwanie wybierany na członka Komitetu Nauk Pedagogicznych PAN. Od 1996 roku jest członkiem Komitetu Prognoz „Polska w XXI wieku” przy Prezydium PAN. Jest współorganizatorem corocznych konferencji naukowych zorganizowanych pod auspicjami tego Komitetu pod przewodnictwem Ireny Wojnar, a poświęconych aktualnym i perspektywicznym problemom edukacji i kultury w Polsce i na świecie. Jest autorem referatów na każdej z 8 konferencji w latach dziewięćdziesiątych”.

„Profesor Czesław Banach mawia, że ma »cztery dusze«: jest dzieckiem wsi, zatroskanym o los edukacji dzieci wiejskich, jest nauczycielem ze świadomego wyboru, pracownikiem nauki o edukacji oraz działaczem społecznym. W Jego domu na wsi zawsze mieszkali nauczyciele, a po przeniesieniu się rodziców do Krakowa zamieszkała na stałe nauczycielka. Choć nie ponosi bezpośredniej odpowiedzialności za sprawy eduka-

cji, jest w niej ciągle obecny swoimi publikacjami i osobistym uczestnictwem. Przeważają w jego działaniu optymizm i realizm. Profesor Czesław Banach zawsze był rzecznikiem tolerancji i dialogu, nawiązywał w swoich publikacjach do wyrazistych myśli filozofów, socjologów, pedagogów i literatów; cenił te myśli, które mają uniwersalny charakter”.

Drogi Panie Profesorze! Każdy z nas żegna Pana na swój sposób – jak mu serce dyktuje. Wyraża najgłębszy szacunek dla Pana Profesora. Wszyscy bardzo Pana szanowaliśmy, a dziś składamy hołd za to, kim Pan dla nas był, i co nam, jako uczony i Przyjaciel, w swojej spuściźnie pozostawił. Zapewniamy Drogiego Mistrza o swojej pamięci i żegnamy. Czyni to dykcja INoW w osobach: dyrektora INoW, dr hab. prof. UP, Andrzeja Ryka, zastępcy – dr Hanny Stępniewskiej-Gębik, wicedyrektor dr Olgi Wyżgi, cała społeczność naszego INoW, były wicedyrektor INoW dr Stanisław Kowal oraz obecni i nieobecni, koleżanki i koledzy. A wśród nich żegna Pana Profesora obecna PhDr Elżbieta Mach, pracownik sekretariatu INoW, która przepisywała Panu Profesorowi setki myśli i aforyzmów, referaty na konferencje krajowe i międzynarodowe i inne teksty naukowe, a dziś żegna Pana z bólem i żalem, że już nie wejdzie do sekretariatu z nowymi aforyzmami uśmiechnięty Profesor.

Z ogromnym żalem, czcią i szacunkiem żegnają też Pana Profesora koleżanki i koledzy, przyjaciele – emeryci INoW, wyrażający swój ból po odejściu szanownego Pana Profesora, a wśród nich żegna Pana dr Emil Szewczyk, były wicedyrektor INoW, długoletni współpracownik i serdeczny Pański przyjaciel; nie czyni tego osobiście ze względów zdrowotnych, prof. dr hab. Marian Śnieżyński, były prorektor Akademii Pedagogicznej, emerytowany Kierownik Katedry Dydaktyki INoW, przyjaciel i współpracownik, żegna Pana Profesora jako wielkiego uczonego, wybitnego pedeutologa, szczerego przyjaciela, promieniującego życzliwością. Z ogromnym szacunkiem i żalem Wielkiego Pedagoga i wspaniałego sympatycznego Człowieka żegnają emerytowani nauczyciele akademicki INoW-u – dr Anna Baścik-Danis, dr Ewa Lachowicz, dr Wanda Jakubaszek, emerytowany wicedyrektor INoW dr Wiesława Kogut.

W ostatniej drodze towarzyszy Panu Profesorowi i żegna, obecna na ceremonii pogrzebo-

wej dr Danuta Topa, były prodziekan Wydziału Pedagogicznego, emerytowany wicedyrektor INoW – „żegna Wielkiego Pedagoga; autora wnikliwej, rzeczowej i bardzo merytorycznej recenzji [jej – przyp. red.] pracy doktorskiej, wspaniałego wykładowcę, człowieka otwartego na ludzkie problemy, nauczyciela nauczycieli służącego radą i pomocą młodszym pracownikom. Był Pan Profesor wzorem uczonego, badacza i współpracownika”. Wyrazy bólu po odejściu Pana Profesora Czesława Banacha wyraża też Lidia Widor, emerytowana wieloletnia pani kierownik sekretariatu INoW.

Do pożegnań dołączam też osobiste słowa podziwu, chyląc czoła przed wielkością Pana Profesora. I chociaż już, umiłowany Panie Profesorze, z Pana ust nie usłyszę Pańskich ulubionych aforyzmów (i tego ulubionego przeze mnie, charakteryzującego Drogiego Profesora): „Szczęśliwy człowiek ogrzewa się sukcesami bliskich”, zapewniam Pana, zacny Profesorze, że pozostanie Pan w naszych sercach i pamięci na zawsze, bo nie umiera ten, kto trwa w pamięci żywych. Żegnając dziś Drogiego Pana Profesora, dziękuję Opatrzności, że miałam zaszczyt pracować z tak wspaniałym Mistrzem – Wielkim Człowiekiem – Uczonym – Pedagogiem! Składamy ogromne Panu dziś podziękowanie, że był Pan dla nas wzorem niedoścignionym i niekwestionowanym autorytetem.

Niech Pan odpoczywa, czcigodny Profesorze, „w cichej krainie: gdzie ból nie sięga i łza nie płynie; tu już Cię nie ma, lecz jesteś przecież w mym (w naszych) sercu, w myślach, i na zawsze zostaniesz”. Drogiego Mistrzu! Niech odpoczywa Pan w pokoju wiecznym. Cześć Pamięci Profesora!

Szanownej Rodzinie Pana Profesora, pogrążonej w żałobie, szczególnie panu Markowi Augustynowi, jego małżonce i córce, składałam serdeczne wyrazy współczucia z wyrazami bólu,

dr Elżbieta Brycka

Wyrazy żałoby i poczucia straty wyrażają też: dykcja INoW, dr E. Szewczyk i przyjaciele Pana Profesora, współpracownicy, obecni i nieobecni (z powodu pandemii) w ceremonii pożegnania Pana Profesora.

* * *

Dr Elżbieta Brycka – emerytowany nauczyciel akademicki Instytutu Nauk o Wychowaniu UP w Krakowie.

Współpraca Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie z Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli

24 lutego br. dr hab. Stanisław Mazur, prof. UEK, rektor Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie oraz dr Łukasz Cieślík, dyrektor Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli podpisali porozumienie o współpracy, którego celem jest wzbogacenie form doskonalenia zawodowego nauczycieli z małopolskich szkół i placówek oświatowych.

W pierwszej kolejności realizowane będą działania mające na celu uruchomienie specjalistycznych szkoleń prowadzonych przez ekspertów i pracowników naukowych UEK dla nauczycieli z podstaw przedsiębiorczości i grywalizacji.

„Dobrze przygotowani, wszechstronnie wykształceni i pełni pasji nauczyciele są filarem nowoczesnej edukacji oraz obywatelskiego wychowania kolejnych pokoleń młodych Polaków. Porozumienie o współpracy pomiędzy Uniwersytetem Ekonomicznym w Krakowie a Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli tworzy przestrzeń dla podejmowania wspólnych inicjatyw edukacyjnych temu służących. Jestem przekonany, że pedagodzy uczestniczący w tych wspólnie realizowanych projektach będą w stanie w sposób efektywny przekazywać uczniom swoją wiedzę. Ci zaś będą potrafili odnaleźć się w otaczającym ich świecie, a w konsekwencji staną się znakomitymi fachowcami, odnoszącymi imponujące sukcesy zawodowe, tworzącymi przyszłość regionu i kraju” – mówi dr hab. Stanisław Mazur, prof. UEK, rektor UE w Krakowie.

Współpraca pozwoli przygotować kompleksowy program wsparcia rozwoju zawodowego dla nauczycieli przedsiębiorczości opracowany zgodnie z treściami nauczania w ramach podstawy programowej dla liceum i technikum. Proponowany cykl szkoleń dla nauczycieli będzie składał się z bloków tematycznych zaprojektowanych tak, aby nauczyciele wyposażeni zostali w wiedzę i materiały, które pozwolą uatrakcyjnić zajęcia z podstaw przedsiębiorczości.

„Przygotowując ofertę szkoleniową dedykowaną nauczycielom z Małopolski, w sposób szczególny mamy na uwadze katalog kompetencji kluczowych. Współpraca z tak ważnym partnerem jak Uniwersytet Ekonomiczny w Krakowie daje nam szansę na wypracowanie adekwatnej do potrzeb i ciekawej oferty m.in. w zakresie przedsiębiorczości. Jesteśmy przekonani, że partnerska współpraca zaowocuje wieloma cennymi inicjatywami, które będą stanowić wsparcie dla szkół i wzmocnią potencjał rozwojowy regionalnego systemu edukacji” – wyjaśnia dr Łukasz Cieślík, dyrektor MCDN.

Drugim segmentem współpracy między Małopolskim Centrum Doskonalenia Nauczycieli i Uniwersyte-tem Ekonomicznym będzie przygotowanie certyfikowanych szkoleń dla nauczycieli różnych przedmiotów, które zakładają nabycie praktycznych umiejętności w zakresie wykorzystania grywalizacji w dydaktyce. Grywalizacja polega na zastosowaniu mechanizmów z gier komputerowych lub fabularnych w celu zwiększenia zaangażowania uczestników. Może pomagać w motywowaniu uczniów do różnej aktywności, jak również w realizowaniu konkretnych celów dydaktycznych w ciekawy i angażujący sposób. Wykorzystanie grywalizacji, co istotne, wspiera również indywidualizację procesu nauczania.

W ramach współpracy planowane są również działania m.in. w zakresie opracowywania wspólnych projektów doskonalenia zawodowego nauczycieli w Małopolsce; organizacji tematycznych konferencji, warsztatów, seminariów i szkoleń prowadzących do rozwoju regionalnego systemu edukacji.

„Cieszę się, że współpraca Uniwersytetu Ekonomicznego z Jednostką Samorządu Województwa Małopolskiego przyniesie wiele ciekawych i innowacyjnych projektów. Podnoszenie poziomu edukacji w regionie, a co za tym idzie wspieranie doskonalenia zawodowego nauczycieli w małopolskich placówkach, jest jednym z priorytetów Zarządu Województwa Małopolskiego. Uczniowie, posiadający wiedzę ekonomiczną i finansową oraz umiejętności elastycznego zachowania się na rynku pracy, są przyszłością naszego regionu” – wskazuje Marta Malec-Lech z Zarządu Województwa Małopolskiego.

Szczegółowe informacje na temat organizowanych przedsięwzięć edukacyjnych dla nauczycieli szkół i placówek oświatowych z Małopolski będzie można znaleźć na stronie MCDN <https://mcdn.edu.pl/> oraz UEK <https://uek.krakow.pl/>. Pierwsze pilotażowe szkolenia dla nauczycieli planowane są już wiosną.

Słowa kluczowe: doskonalenie zawodowe nauczycieli.

W następnym numerze - Edukacja przyrodnicza i matematyczna

Zapraszamy do korzystania z oferty edukacyjnej Małopolskiego Centrum Doskonalenia Nauczycieli

www.mcdn.edu.pl

MAŁOPOLSKIE CENTRUM DOSKONALENIA NAUCZYCIELI

ul. Lubelska 23, 30-003 Kraków

tel. + 48 12 623 76 46, + 48 12 623 76 56; fax + 48 12 623 77 41

www.mcdn.edu.pl

e-mail: biuro@mcdn.edu.pl

Ośrodek w Krakowie

ul. Garbarska 1, 31-131 Kraków

tel. + 48 12 422 14 49, +48 12 422 86 13 w. 35; fax +48 12 261 31 60

www.krakow.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.krakow@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 12 422 14 49; tel. kom. 513 042 381

Ośrodek w Nowym Sączu

ul. Jagiellońska 61, 33-300 Nowy Sącz

tel. +48 18 443 71 72, + 48 18 443 80 81 w. 23

tel./fax +48 18 443 71 72 w. 18

www.nowysacz.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.nowysacz@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 18 443 71 72 w. 25; tel. kom. 513 042 386

Ośrodek w Oświęcimiu

ul. Bema 4, 32-600 Oświęcim

tel. +48 33 844 43 14; fax +48 33 844 42 93

www.oswiecim.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.oswiecim@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 33 844 43 14 w. 33; tel. kom. 513 042 427

Ośrodek w Tarnowie

ul. Nowy Świat 30, 33-100 Tarnów

tel. +48 14 688 88 10, fax +48 14 688 88 11

www.tarnow.mcdn.edu.pl

e-mail: bok.tarnow@mcdn.edu.pl

BIURO OBSŁUGI KLIENTA: tel.: +48 14 688 88 10 w. 118; tel. kom. 513 042 389

